

etozia orationum: id est talia sunt proemia: qualia descripsi-
mus per que introcludimur ad orationes rhetoricas.

Autem iudicialis proemia or-
accipere: quod idem possunt: quod qui-
dem operum fictorum: prologi: et versuum
proemia. Que quidem. n. tyramborum
similia sunt exclamatiuis. sequun-
tur. n. pro te et tua dona: siue p'das.

Postquam prohemium intendit prohemium esse adaptabile cuiuslibet ne-
gocio politico. In parte ista ostendit quomodo utendum est in
quolibet tali negotio: ut melius intelligantur dicenda. (No-
tandum quod negotium iudiciale: ut superius rangebat: potius
sine indiget epilogo propter accusantem: sed indiget pro-
mio propter defendentem. Et quod spatium negotium crimina-
ti et inculpati indiget prohemio. ideo in hoc capitulo specialiter
docet quomodo criminationes sunt soluende: et qualiter inculpa-
tus se debet defendere criminationem postquam sibi soluen-
do: quod ad prohemium pertinere videtur. Dico ergo facit prohemium:
quod primo ostendit quomodo utendum sit prohemio in quoli-
bet negotio politico. Secundo docet ipsam criminationem sol-
uere. Secundo ibi. (De criminatione autem.) Circa primum
tria facit prohemium quod triplex est negotium politicum. Primo. n.
docet quomodo utendum sit prohemio in omni negotio iudicali. Secundo
docet eo uti in exclamatiuo. Tertio in deliberatiuo. Secundo
ibi. (In exclamatiuo autem.) Tertio ibi. (Que autem concorda-
tiue.) Circa primum duo facit. quod primo determinat de
prohemio quantum ad ea que videntur esse propria prohemio. Secundo
quantum ad ea que videntur esse communia ibi. (Alique autem sunt species)
Circa prohemium duo facit. quod primo permittit quendam comparationem
necessariam ad propositum. Secundo exequitur de intento ibi.
(In prologis autem.) Dicit ergo primo: et ostendit accipere nego-
cia prohemii iudicialis. et ponit tale comparationem: quod idem
possunt proemia respectu negotii iudicialis: quod prologi sunt
respectu versuum et operum fictorum. Nam ea que sunt ty-
ramborum. i. fistulatozum: sunt similia exclamatiuis. Nam
sicut fistulatores intendunt laudem et vituperium. ideo
sequuntur te propter te. i. propter tua damna: siue propter
tuas preedas. laudant. n. fistulatores ut deprederentur et dam-
nificenti. Est ergo comparatio: quia sicut prohemium in ex-
clamatiuis respondet prohemio: quod est principium fistu-
lationis: sic prohemium in iudicialibus respondet prologo: quod
est principium versuum et operum poeticorum. Deinde cum. d.

In prologis autem et versibus ostensio est
verborum: ut preuideant de quo sit sermo: et non su-
spendatur mens. Quod interminatum errare
facit vias: igitur sicut ad manum inchoationem
facit volenti intendere orationi.

Exequitur de intento. Et duo facit. quia primo facit quod
dicendum est. Secundo quod dixerat manifestat per exemplum
ibi. (Propter hoc iram.) Dicit ergo: quod in prologis et ver-
sibus est ostensio verborum: quia ideo utimur versibus in poe-
matibus prologis: ut preuideant auditores id: de quo sit
sermo: et non suspendatur mens eorum. Et est ratio: quia
illud: quod est quid indeterminatum: facit errare. Et quia
prologus determinat dicendo: quia in prologo trahitur quod-
dam pre-cognitio dicendarum: ideo bene est uti prologo.
Ipse enim prologus respectu dicendorum facit vias qua-
si ad manum. Et volenti intendere orationi dicende facit
quandam inchoationem: per quam facilius possit eius in-
tellectum concipere. Propter quod pater: propter quod uten-
dum sit prohemio: quia utendum est eo: ut habeatur que-
dam pre-cognitio dicendorum: ut sciatur cuiusmodi gratia

oratio dicenda permittatur. Deinde cum dicit.
Propter hoc. Iram pande mihi musa virum.
Propono sermones querere: ab Asia regione ve-
nit Achilles in Europa bellum magnum committens.
Manifestat quod dixerat per exemplum. Et tria facit.
quia primo ponit exemplum in poeticis. Secundo specia-
liter descendit ad tragediam: et comediam. Tertio con-
cludit intentum quasi declaratum et ostensum. Secunda ibi.
(Et tragici.) Tertia ibi. (Quod quidem igitur.) Continue-
tur autem sic. Quod patet verum esse quod dictum est. ut: quod
utendum est prologo: ut sciamus: cuius gratia dicitur ora-
tio proponenda. Et propter hoc in sua poesi sic fuit usus pro-
logo ille poeta: cum dicit. O musa pande: et dic mihi iram
virum. i. virum iratum. In hoc enim prologo ostendit: de
quo volebat loqui: quod de Achille: qui per antonomasiam
dicebatur vir iratus: vel ira virilis. Sic etiam usus est pro-
logo in sua poesi ille poeta: quod ait. Propono sermonem que-
rere quomodo Achilles venit ab Asia regione. et iust in Eu-
ropam committens magnum bellum. Hoc. n. dicendo ostendit
cuius gratia volebat sermonem facere. Deinde cum. d.
Et Tragici insimulant circa quod gestum: et
si non mox sicut Eurypides. Sed in prologo
alibi insinuat: quemadmodum et Sopho-
cles. Adhi pater erat grandeevus: et comedia
eodem modo.

Manifestat quod dixerat: per comediam et tragedias di-
cens: quod tragici. i. tragedi in suo prologo insinuant circa quod
gestum. i. dant pre-cognitionem eius: quod gestus est: de quo
voluit sermonem facere: licet aliquis poeta non mox. i. non
statim siue non recte: ut habet alia littera: insinuet in pro-
logo quid gestum: sicut Eurypides forte ut celaret propo-
situm non statim dicebat: cuius gratia proponebat sermo.
Vel forte quod ad hoc non bonus poeta erat: ideo non recte fa-
ciebat: siue non statim pre-dicebat in prologo: cuius gratia
fiebatur sermo. Ideo subdit: quod aliquis poeta in suo prologo
statim hoc insinuat: sicut Sophocles: qui volens poesim fa-
cere de patre suo: incepit suam poesim a patre dicere. Adhi
pater erat grandeevus. Et addit quod dicitur de tragedia: eo-
dem modo intelligendum est de comedia. Deinde cum dicit.

Quod quidem igitur necessarium opus pro-
hemii et proprii hic est manifestare quis est finis: et
cuius gratia oratio. Propter quod quidem si
manifestum sit: et paruum negotium: non uten-
dum prohemio.

Concludit quasi declaratum ad quid utendum sit pro-
hemio dicens: quod opus prohemii maxime necessarium: et opus quod
est proprium ipsi prohemio est manifestare quod est finis ora-
tionis dicende: et cuius gratia proponitur dicenda oratio.
Propter quod si negotium dicendum sit paruum et mani-
festum proprie et per se loquendo: non est utendum pro-
hemio. Deinde cum dicit.

Alie autem species: quibus utuntur de me-
dia et communes. Dicuntur autem hec ex loquente
et auditore: et negotio: et contrario.

Determinat de quibusdam communibus. Et duo facit:
quod primo continuat se ad dicenda. Secundo exequitur de
intento ibi. (De ipso quidem.) Continuetur sic. Facere pre-
cognoscere quod sit finis sermonis dicendi. et cuius gra-
tia proponitur oratio: sunt propria ipsi prohemio: sed alie proprietates sunt que-
dam species communes: quia non solum competunt ipsi
prohemio: et talia non solum possumus dicere de ipso prin-
cipio

apio orationis: sed etiam de ipsa oratione media. Et exponit que sunt illa dicens: q̄ hec dicuntur illa: que sunt accepta ex loquente et ex auditore dupliciter: ex negotio quando vult ipsum reddere attentum: et ex contrario quando vult ipsum reddere non attentum. C Deinde cum dicit.

De ipso quidem: et de aduersario quecumq̄ circa soluere criminationem: et facere.

Exequitur de intento. Et duo facit: q̄ primo exequit accepta ex loquente. Secundo accepta ex auditore. C Circa primum duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo remouet quandam cauillationem. Secunda ibi. (Sunt autem non.) C Dicit ergo: q̄ ea que accipiuntur ex ipso defendente: et ex ipso aduersario sunt pertinentia ad soluere criminationem: et ad facere criminationem. Loquens. n. potest dici t̄z aduersarius et accusans q̄ defendens et inculatus. Ad aduersarium autem et accusantes pertinet criminationem facere. Ad inculatum autem: et ad defendentem pertinet criminationem soluere. C Deinde. c. d.

Sunt autem non similiter: defendenti quidem enim penio que ad criminationem: accusanti autem epilogo. Propter quid autem et non immanifestum. Defendentes quidem. n. cum debeat introducere seipsum: necessarium e auferre probibentia. Quare soluendo primo criminationem. Criminanti autem in epilogo criminandum: vt memorentur magis.

Remouet quandam cauillationem. Dixerat enim: q̄ soluere criminationem et facere pertinebant ad proemium: ne aliquis crederet: q̄ hoc similiter et equaliter hoc ad epilogum pertineret: ita q̄ pari modo deberet vti proemio: loquens accusans et aduersarius: cuius est criminationem facere: et defendens: cuius est ea soluere ait: q̄ accusatus magis vti proemio: et accusans epilogo. Ideo dicit: q̄ criminationem facere et soluere non similiter pertinent ad proemium: sed defendenti est vtendum proemio. Nam primo debet dicere: que sunt ad criminationem soluendam. Accusanti autem: cuius est criminationem facere: vtendum est epilogo ad faciendum criminationem. Et subdit: q̄ causa huius non est immanifesta. Nam defendens cum debeat seipsum introducere et ostendere: q̄ habet iustitiam: necessarium est: q̄ a se auferat probibentia. ergo primo debet soluere criminationem factam contra ipsum. quare debet vti proemio: quod est orationis principium. Sed criminanti vtendum est epilogo: qui est conclusionis finis. Debet enim criminans formare suas criminationes summam: et epilogo recolligere: vt magis memorie teneatur. Potest ergo tam criminans q̄ criminatus vti proemio et epilogo. Sed criminatus magis debet vti proemio vt criminationes a se primo tollat. Criminans magis debet vti epilogo: vt in contrario finaliter: et memoriter criminationes concludat. C Deinde cum dicit.

Que autem ad auditorem: ex eo q̄ est benivolus facere et prouocare: et aliquando facere attentum: aut contrarium. Non enim semper prodest facere attentum: propter quod multi in risum tentant producere. In eumachegiaz at oia reducer: si quis voluerit videris epicheia.

Determinat de his: que possunt competere proemio ex parte auditoris. Et quia dixerat talia non esse propria ipsi proemio: ideo duo facit: quia primo ostendit: que sunt premittenda in proemio propter auditores. Secundo ostendit

taliam non esse propria proemio ibi. (Oportet autem non latere.) C Circa primum duo facit. qui primo dicit quantum ad auditorem: q̄ proemium debet reddere spiritus benivolus et attentus: vel etiam non attentus: et que non attentum ibi. (Attendant autem.) C Dicit ergo: q̄ ea que sumuntur in proemio ex parte auditoris est facere auditorem benivolus et attentus: aut contrarium. i. aut non attentus. Bonum est enim aliquando reddere auditorem non attentum: vt cum quis habet malam causam. Iohannes subdit: q̄ non semper prodest facere auditorem attentum. Propter quod multi tentantur adducere. i. prouocare auditores ad risum. Quia si quis voluerit benefacere: si habet malam causam: non vult videri: nec vult q̄ factum suum sciat: sed reducet omnia ad eumachegiam. i. in doctrinam bonam et iocofam. i. totam causam: et totum negotium conuertet in locum: vt homines non attendant: sed quando homo est in epicheia et habet iustam causam: tunc bonum est videri: et reddere auditorem attentum. C Deinde. c. d.

Attendant autem magis proprijs mirabilibus et delectabilibus: propter quod oportet in sinuare tanq̄ de tali sit oro. Si autem non attentos: q̄ parus: q̄ nihil ad illos: q̄ contristans. Quod dixerat aliquando reddendum esse auditores attentum: et aliquando non attentum: ostendit que auditores attendunt: et que non attendunt dicens. Quia auditores attendunt magnis et mirabilibus: quia quilibet vult audire magna et magnalia: sic etiam attendunt ipsum: sic etiam attendunt delectabilibus: quia quilibet vult audire placentia. Si ergo vis reddere auditores attentos: debes insinuare: q̄ oratio tua sit de talibus. i. de magnis: proprijs: et delectabilibus. Si autem vis reddere eos non attentos debes dicere opposita eorum. v. g. tu dicitur es non magna: sed parua: non propria auditoribus: sed ea: que non spectat ad ipsos: non delectant: sed contristans.

Oportet autem non latere: q̄ omnia talia sunt extra orationes et ad prauum eius auditores: et que extra negotium audientes. Quoniam si non talis esset: nihil opus eet proemio nisi in quantum negotium dice

re sumatis vt habeat sicut corpus habet caput. C Quia dixerat philosophus manifestare quid sit finis sermonis: et cuius gratia proponitur oratio dicenda esse propria proemio. Alia vero vt reddere auditorem attentum vel non attentum. non esse propria proemio. Dic in parte ista hoc probat: sed non esse proprium alicui: quantum ad presens potest intelligi dupliciter. Primo si competat ei per accidens: et sit ei quid extraneum. Secundo si non solum competat ei: sed etiam alij. Duo ergo facit: q̄ primo ostendit: q̄ reddere auditorem attentum: vel non attentum non proprium est proemio: q̄ competit ei per accidens. Secundo ostendit hoc non esse ei proprium: q̄ non solum competit proemio: sed etiam alijs orationibus. Secunda ibi. (Ad hoc autem attentos.) C Dicit ergo: q̄ oportet non latere: q̄ oia talia: vt reddere auditorem attentum: sunt extra orationes et per accidens competunt proemio. Sunt. n. talia introducta propter prauum auditorem: ideo talia sunt ad ipsum auditorem: non sunt extra negotium. Iohannes ait: q̄ si non eet prauus: non eet opus proemio: nisi vt diceret negotium sumatis: et oro haberet spiritus proemium: sic corpus habet caput. Nam pro caput corpus cognoscit: sic et proemium presertim: cuius gratia introducit oratio: et quid sit finis sermonis dicendi. C Deinde cum dicit.

Rheto.

C Adhuc attentos reddere omnium partium comune si oporteat. In omni enim loco remittuntur magis quam inchoatio. Propter quod ridiculum in principio precipere: quia maxime omnes attentum audiunt. Quare ubi fuerit tempus dicendum.

Ostendit talia non esse propria proemio: quia competunt orationi medietati etiam alijs partibus sermonis. Et uno facit. quia primo facit quod dictum est. Secundo resumit quomodo debemus reddere auditores attentos. Secunda ibi. (Et nihil adhibere.) **D**icit ergo: quia adhuc reddere auditores attentos non est proprium proemio: quia est commune omnium partium orationis: si oporteat. i. si indigeat tali attentione: imo magis videtur oportere reddere auditores attentos in omni alia parte sermonis quam in proemio. Quia in omni alio loco auditores magis remittuntur et fastidiuntur quam in inchoatione: ideo ridiculum est precipere attentionem in principio: quia omnes auditores maxime tunc attente audiunt. ergo ubi cumque fuerit tempus. i. quia documque viderimus auditores esse remissos: tunc dicendum est: attendant. Attentio igitur ut videtur non plus respicitur proemio quam alias partes orationis. **D**einde cum dicit.

Et nihil adhibere intellectui. Nihil enim magis meum quam vestrum. Sic enim vobis: quale nunquam audistis dirum: aut ita mirabile. hoc autem est: sicut ait Prodicus: cum dormiverint auditores immittere quinquaginta dragmas iter ipsos.

Resumit quomodo reddendus est auditor attentus: et quia non solum reddendus est attentus: imo benivolus. ideo duo facit: quia primo resumit quomodo reddendus est auditor attentus. Secundo ostendit quomodo reddendus est humilis. Secunda ibi. (Unde autem benivolus.)

Circa primum duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo quaedam que proposuerat probat ibi. (Quod autem ad auditorem.) Dat autem primo plures cautelas quibus redditur auditor attentus. Nam cum videmus auditores non attendere increpando debemus eis dicere. Nihil adhibere intellectui. i. vos non habetis intellectum ad sermonem meum: male facitis. Nam quod dico non est magis meum quam vestrum: et quia negotium spectat ad vos: debetis esse intenti. Vel si volumus eos aliter attentos reddere dicendum est. dicam vobis unum dirum et extraneum quod nunquam audistis: aut ita mirabile: quale nunquam est visum. nam quisque talia aude audire. Vel si non possumus per talia eloquia eos attentos reddere: debemus eos facere attentos cominando pernas: sicut fecit Prodicus: cum auditores dormitarent: et non attenderent: ait quod voluit mittere in ipsos quinquaginta dragmas. i. quicumque decetero dormitauerint et non attenderint: solvant dragmas quinquaginta. **D**einde cum dicit.

Quod autem ad auditorem: non solum quod auditor palam: omnes enim aut commouent: aut timores solunt in proemijs. **R**espondeat: quid est non quatenus a studio in aliquo in formis.

Quedam que proposuerat probat. Supposuerat enim: quod reddere auditorem attentum et non attentum est extra negotium: et non est ad auditores ut auditor est: sed ut primum est. **P**redixit etiam: quod qui habet magnum negotium vult reddere auditores non attentos. Ideo duo facit: quia primo declarat primum. Secundo secundum. Secunda ibi. (Et qui malum.) **D**icit ergo: quod reddere auditores

Liber

attentum: vel non attentum est reddere auditorem: non ut est auditor: sed supple ut primum est. Nam hoc est extra negotium quod patet: quia ut in principio primi huius dictum fuit. Passionare auditorem est extra negotium rhetoricum: sed omnes sic facientes auditores passionant. Nam omnes videntur commouent auditores in proemijs suis dicendo: quod est locutus magna et magnalia: et solunt timores cominando pernas: quas omnes timent dicendo: quicumque non attendet: rit soluat tantum. Ideo subdit: quod rex: vel imperator: ut habet alia littera: debent dicere: dicat. i. statuat in formis meis: supple. i. in regulis et statutis meis. quatenus non a studio. i. non a negotio principali: quod non debemus intendere in aliquo recedamus. Nam in bona politica vix precipi: quod nihil dicatur extra negotium. **D**einde cum dicit.

Et qui malum negotium habent: aut videntur. ubique enim melius morari quam in negotio: propter quod sed non quod interrogantur dicunt: sed circa que etiam proemiant.

Declarat secundum vix: quod huius malum negotium vult reddere auditores non attentos. ideo ait: quod qui habet malum negotium: vel scilicet videntur habere malum negotium tanquam vellent: quod auditores attererent immorari ubique: et in alio loco est eius melius quam morari in negotio proprio: ideo nunquam tales dicunt: nec respondent sibi quod interrogantur sibi proemium: aut que sunt circa adiacentia et extranea. **D**einde cum dicit.

Unde autem benivolos oportet facere bene est: etiam aliorum unum quodque talium: quam autem bene dicitur. da mihi in amicis venire. hoc autem miserabile: hec duo operis coniectare.

Ostendit quomodo auditor reddendus est benivolus: dictum est supra circa principium secundi huius: ubi ostensum est: quomodo debemus passionare auditores: et non solum ibi dictum est de amore et benivolentia: sed etiam de vnaquaque aliarum passionum. Addit autem quod bene dictum est: et bonum est venire in amicis. i. esse auditoribus amicis et benivolis. Hoc autem. i. contrarium: ut esse malivolis est miserabile. Hec tamen duo. s. benivolentiam et malivolentiam debemus coniectare: quia sic debemus ordinare sermonem: ut auditores sint nobis benivolis: aduersarijs autem malivoli. **D**einde cum dicit.

In exclamatiuis autem putari oportet facere si mul laudari auditorem: aut ipsum: aut genus aut inuentiones huius: aut aliter qualiter. **Q**uod enim dicit Socrates in epitaphio. Verumque non difficile Athenienses inter Carthaginenses laudare: sed inter Lacedemonienses.

Ostendit quomodo utendum est proemio in exclamatiuis. Nam cum volumus aliquem vituperare: debemus aliquam superficiale laudem immiscere in vituperio: ut magis credatur nobis quod dicimus. i. ad hoc debemus proemigare in exclamatiuis: ut putetur laudari auditorem: aut ipsum: aut suum genus: aut suam inuentionem. i. suum ingenium: et postea ipsis laudibus putatiuis immiscere vituperia. sicut fecit Socrates in suo epitaphio. i. in sua poesi dicens: quod non est difficile laudare Athenienses inter Carthaginenses: sed inter Lacedemonienses: in hoc autem laudando ipsos: vituperavit eos. **D**icit autem quisque sic scire proemigare: ut sciat laudando vituperare: et vituperando laudare. **D**einde cum dicit.

Que autem concionatiue ex his: que iudicia lis orationis

lis orationis sunt: natura autem minime hêt. etenim de quo sciunt. Et nihil indiget negotiû proemio: nisi propter ipsum aut p̄tradicentē: aut si non quantum voluerit estimant: sed aut maius: aut minus: propter quod aut criminari: aut absolui necesse: et aut augere: aut minuire. **Horz** autem gratia proemio opus est: aut ornatus gratia: tãq̄z eloqa videantur turpia: nō si nō habeat. **Talis. n.** **Horz**le cōmendatio de **Dele** ciuitate. **Nihil. n.** p̄disponens: neq̄ p̄ exercitans statim incipit. **Dele**is ciuitas felix.

Quidendū quō concionatiua indiget p̄mio dicens: q̄ in concionatiua debemus vti p̄mio: non p̄pter se. sed p̄p̄ aut ditorē: sic in iudiciali. **Nā**iter. n. s̄m se cōcionatiua minime hz p̄mium. nam p̄miuz iō est: vt habeat cognitio negotij dicendū. **Q**es aut̄ qui p̄sunt: sciunt de quo est negotiū. q̄ negotiū p̄ se non indiget p̄mio: et si indiget: hoc nō est nisi p̄pter ip̄m auditorem: vel p̄pter p̄dicentē. **A**ut si astantes non estimant tñ negotiū: q̄tum ipse voluerit. Ergo vtendū est p̄mio p̄ criminari et absolui q̄tuz ad p̄dicentem: et p̄pter augere. et minuire p̄pter astantes: vt faciat eis tantū apparere negotiū: quantum vult. **Horz**um igit̄ gratia indiget p̄mio: vel et indiget eo ḡa ornatus tãq̄z eloqua videantur turpia: nō si non habeant ornati. sed si n̄m̄ horz fuerit eloquiuz: non indiget p̄mio. **A**ddit autē gratia exemplū: q̄ talis fuit cōmendatio **Horz**iq̄: quaz fecit de **Dele**. i. de illa ciuitate: quia nihil p̄disponens: nec p̄ exercitans: sed absq̄ p̄p̄io incipit cōmendationem illam dicens. **Dele**is ciuitas felix.

Ecriminatione autem vnum qui dē: ex quibus vtriq̄z quis existimatōne deprauauerit: soluat. **N**ihil enim differt siue subistente aliquo: siue non. **Q**uare hoc vlt̄.

Quia inter cetera negotia politica iudiciale magis indiget p̄mio. Et q̄ iudiciale nō p̄p̄ie indiget p̄mio rōne accusantis: sed rōne defendentis: iō p̄pter ipsum defendentē: qui maxime indiget p̄mio: et ad quē spectat in principio criminationē soluere: facit hic q̄daz sp̄ale caplm̄ de solutione criminationis. Et diuidit p̄sista in duas partes: q̄ ad solutionē criminationis primo dat q̄dam p̄siderationes generales. **S**c̄do ponit consideratiōes magis sp̄ales. **S**c̄da ibi. (Alius modus: q̄ est peccatum.) **N**otandū aut̄. q̄ istud caplm̄: q̄ est de solutione criminationis: sp̄aliter pertinet ad p̄miuz: sicut recolligere criminationes factas sp̄aliter p̄tinet ad epillogū. **P**onendo aut̄ cōsiderationes generales de solutione criminationis duo facit: q̄ primo sumit documenta generalia ad destruēdum oēs argumētationes: et oēs criminationes impositas. **S**olutionē et instantiaz. **P**rimo q̄ ponit documenta quō talia debemus destruere soluēdo. **S**c̄do instādo ibi. (Alius modus vt ad obiecta.) **D**icit q̄ q̄ vnum documētū de criminatione imposita soluenda est: q̄ soluat illud: ex q̄bus aduersarius deprauat estimationē: q̄ facit nos estimari et reputari reos. **E**t addit q̄ nihil differt: vtz hoc fiat sub existe aliquo: siue non sub existe: q̄ si nos possumus soluere rōnem aduersarij ostendēdo: q̄ ibi est peccatus in forma: nihil refert: vtrū illa dicta subeistant. i. vtrū in eis sit peccatus in mā: vel non sit ibi tale peccatū. **Q**uare iste locus est vniuersalis ad cōmunem rationem peccantē in forma. **D**einde cum dicit.

Alius mod⁹ vt ad obiecta obuiare: aut q̄ nō sunt: aut q̄ non nociuum: aut non huic: aut q̄ non tantum: aut non iniustum: aut nō magnū: aut non turpe: aut non habens magnitudinē: de talibus enim altercatio.

Dat alium modum generalem: qui fit per instantiaz: q̄a magis respicit peccatum in materia. **E**t duo facit: quia p̄mo facit quod dictum est. **S**ecundo quod dixerat manifestat per dictum **Ipsicratis**. **S**ecunda ibi. (Sicut **Ipsicrates**.) **D**icit ergo: q̄ alius modus destruēdi criminationes appositus est: vt obuiemus et instemus ad obiecta: ostendendo: q̄ vel peccant simpliciter in materia: q̄ non sunt vera que ait: vel si nō simplr̄ sunt falsa: sunt tñ aliquo modo falsa: q̄ nō sūt nociua: vt aduersarius dicebat. **A**ut nō nocuerunt huic: vt dicebat aduersarius: aut non tantum: aut non multum: aut non magnam iniustum: aut non turpe: aut non habens magnam turpitudinem. **N**am de talibus est altercatio: q̄ talia imponuntur accusato. **C**uiusq̄ ergo talium obiectionum accusatus poterit obuiare ostendendo non esse sic: vt accusatus ait: probabit accusationē illam peccare in materia. **D**einde cum dicit.

Sicut **Ipsicrates** ad **Nausicratem**: ait enī fecisse q̄ dicebat: et nocuisse: sed non iniustum fecisse: aut contra variare iniusta facientē si nociuum: sed honestum: si contristans: sed proficuum: aut aliquid aliud tale.

Manifestat quod dixerat per dictum **Ipsicratis** dicens q̄ isto modo defendit se **Ipsicrates** contra **Nausicratem** ait enim se fecisse quod dicebat: et nocuisse: sed non fecisse iniustum: vt ipse imponebat ei. **A**ut debemus p̄tra narrare. **I**niustum enim multis modis fit. **N**am documentuz: in honestas: cōtristatio: damnum: et cetera talia ad iniustitiam pertinent. **D**ebemus ergo cōtra variare concedēdo vnum: et negando iniustum: q̄ si nocuimus: fecimus tñ honestū: si contristauimus: fecimus p̄ficiuz: aut aliqd̄ aliud tale: vt q̄ forte pristauimus vt corrigere: vt vt efficere ē bonus: vel aliqd̄ aliud h̄mōi. **I**n oibus. n. his soluit̄ criminationis imposita: ostendendo eam peccare in materia: quia aduersarius: vel simpliciter: vel saltem aliquo modo assumit falsa. **D**einde cum dicit.

Alius modus q̄ est peccatū: aut infortunū: aut necessarius: vt puta: **S**ophodes ait treme re: non vt criminator: aut videatur lenex: sed ex necessitate. **N**on. n. voluntarium aliquid eē circa annorum octuaginta.

Ponit documenta magis specialia. **E**t duo facit: quia p̄mo ponit huiusmodi documenta specialiter deseruentia ipsi criminatori. **S**ecundo addit alia documenta: que nō solum deseruiunt criminatori: sed etiam criminanti. **S**ecunda ibi. (Alius ex criminatione.) **I**n criminatione autem tria sunt consideranda. v. ratio criminationis: ipsum criminans: et iudiciuz de criminatione. **P**rimo ergo nos docet soluere criminationem quantum ad rationes et causas criminandi. **S**ecundo quantum ad ipsum criminantem. **T**ertio quantum ad iudiciuz de criminatione factum. **S**ecunda ibi. (Alius si in tali.) **T**ertia ibi. (Alius si sc̄m.) **C**irca p̄mo duo facit: q̄ primo docet soluere criminationē q̄tum ad cām efficientē. **S**ecundo quantum ad finem lē ibi. (Et variare qdē.) **D**icit q̄ q̄ alius modus soluēdi criminationē est ostendendo peccatum sibi imposituz non fuisse voluntarium: sed accidisse ex infortunio: aut

Rhetor.

ex necessitate: sicut Sophodes ait se tremere: nō vt criminans: nec ppter peccatus qd fecerit: sed qz videbat senex: ideo faciebat hoc ex necessitate nō volūtate. Nullus est volūtate senex: vel octuaginta annor: sed quadā necessitate nāli talia contingunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et variare q vnus gratia: qz non nocere volebat: sed hoc z hoc: quod culpatur fecisse accidit: aut nocuisse iustū: aut odire: sed quatenus hoc fieret: fecisset.

¶ Ponit aliā p̄siderationez ex pte finis dicens: qz debemus soluere criminationē variando finē: culus gratia alia fuit ostēdendo: qz non volebamus nocere: nec intendebamus nocentū: nō hoc z hoc: qd culpā aduersarius inculcat fecisse: dz dicere: qz accidit ppter illa nocuisse: qz fuit nocentū p̄ter intētionē. Jō opz dicere inculcat: qz iustū eēt qz accusans eū odire: si fecisset illud: vt hoc fieret: vt noceret. ¶ Deinde cuz dicit.

¶ Alius in tali deprehensus est criminans: aut nunc: aut prius: aut ipse: aut propinquoruz aliquis. Alius si alij in hoc deprehēditur: quos confitetur non reos esse criminationi: puta: quia si purus adulter: z aligz ego. Alius si alios criminatur: aut alius ipsum: aut sine criminatione credebantur: sicut ipse nunc: qui apprebāt non rei. Alius econtra criminari criminantem. Inconueniens enim si ipse nō credēdus. h̄mōi sermones sunt incredēdi.

¶ Ponit p̄siderationes sumptas ex parte ipsius criminantis. Et quoz facit fm qz tales criminationes ponit. Sc̄da ibi. (Alius si alij.) Tertia ibi. (Alius si alios.) Quarta ibi. (Alius econtra.) ¶ Prima consideratio talis. Quod alius modus soluendi criminationē est: si criminans dephēsus fuerit in tali crimine: aut nūc: aut prius: ipse aut aligz p̄p̄nquo: qz si hoc p̄t ostēdere: p̄tingit nō esse iniustū: qz si iniustū esset criminans: hoc nō fecisset: nec argueret alios: de quo ipse est irretitus. ¶ Sc̄da cōsideratio talis. Quod alius modus soluendi talia est: si in illo crimine: quo culpā: deprehēsi sunt: quos nō p̄fitef eē reos fm criminationē: vt puta: si de adulterio est inculatus: cōfitef aliquem adulterz eē bonū z purū: dz dicere inculatus. qz ego sū bonus z purus. ¶ Tertia talis. Quod alius modus est talia soluendi: si criminans criminat alios: z alius criminat ipm: z maxime si criminatur eos: qz credebant sine criminatione. Propter qd dz dicere inculatus: qz sicut ipse criminans criminabat tūc eos: qz apparebant: z erant nō rei: ita nunc criminat me: qz nō appareo: neqz sum reus. ¶ Quarta talis. Quod alius modus est econtra criminari criminantem. alleuatur. n. culpa accusati ex crimine inculantis. Dz ergo dicere inculatus: inconueniens esse: supple nō est credendus: z cū sermones inculantis sint incredēdi. Et si p̄t obtinere: qz credat inculatus criminans: nō credet sermonibus inculantis: nec adhibet fides dicitis eius. ¶ Deinde cū. d.

¶ Alius si factum est iudicium: sicut Eurypides ad conualescentem Antbidosei accusantē quō ipius qui fecit precipiēs deierare: lingua deierauit: mens autem impotēs iurare. Ait. n. ipsum iniustum facere contra iudicia ex Dionysiacō agone ad pretoria ducentem. Ibi enim ipsum dedisse rationem: aut daturum.

Liber

¶ Docet soluere criminationē ex iudicio facto: qz si alicui in aliqua cā iudicātū est p nobis: z aliquis vellet nos de illo crimine criminari: debemus dicere ipsum esse iniustū: qz facit p̄tra iudiciū iudicātū. Jō autē alius locus est ad soluendū criminationes: si factū est iudiciū p nobis: sicut Eurypides dixit ad conualescētē Antbidosei accusantē. i. ad illū boiez: qz inculcauit eū: qz esset impius: qz p̄ceperat deierare z asserens: qz et ipse lingua deierauit. Jurauit. n. vt dicebat: qz mēs iurare nō poterat: eo qz esset fallum. Eurypides autē nūc ipz conualescentē esse iniustū: qz faciebat iudicia iudicata: ideo dicebat ipm ad p̄toria ex Dionysiacō agone. i. ad iudicia iudicata sub agone Dionysij. Ait. n. sub aliquo iudice iudicatum est p nobis: debemus dicere aduersario: qz sub tali iudice: vt sub Dionysio: vel sub alij quo alio dedimus rōnem ipsius negotij: z paratū essemus dare sub eodem: si qz nos inculcare vellet. ¶ Deinde. c. d.

¶ Si voluerit accusare quantum z bec: qz alia iudicia facit: z qz non credit negotio.

¶ Ponit quasdam p̄siderationes deseruiētes nō solū inculcato: sed et inculcanti. Et duo facit fm qz tales cōsiderationes ponit. Sc̄da ibi. (Alius criminanti.) ¶ Circa p̄mū duo facit: qz primo ponit considerationem ipsam. Sc̄do ostendit talem considerationem esse cōm criminanti z criminato ibi. (Cōis autem ambobus.) ¶ Est autē p̄sideratio talis: qz nos debemus accusare criminantem de ipsa criminatione: z hoc qm alia iudicia facit pro alijs qz pro nobis. Debemus. n. d̄cere: qz non credit negotio qz iudicet. i. non credit vt iudicat: quia si sic crederet pro omnibus idem iudicaret. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cōmunis autem ambobus locus id: quod est symbola oratiōis: velut in teatro Alysses qz domesticus Priamo thelamō: z qz non cōtradixit insidiatoribus.

¶ Ostendit hunc locum esse cōmunem. Nam cuz aliquis aliter iudicat pro vno: aliter pro alio: possumus de hoc ipsum accusare z criminare: z tunc ille locus deseruit criminanti. Et possumus etiaz ex hoc nos defendere: si ille nos criminaret: z tunc deseruit criminato. Jdeo ait: qz iste locus: qz homo debet symbola dicere. i. qz homo debet conuenientia iudicare. z semper in simili casu dz dare simile iudicium. est consequens ambobus criminanti. i. z criminato. vt domesticus Alysses in teatro dixit: Priamo: qz Thelamon. i. ille homo non contradicit insidiatoribus: si ergo in alio loco volebat contradicere: supple ppter diuersitatem iudicij erat criminandus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius criminanti parum laudantem vituperare fortiter magnum: aut multa bona cum p̄posuerunt: qz negocium facit vnū vituperare. Tales autē artificiosissimi z iniustissimi: bonis .n. necesse tentant admiscētes ipsa malo.

¶ Ponit aliam considerationem. Et duo facit: qz p̄mo ponit quod dictum est. Secundo ostendit illam cōsiderationem etiam eē cōmunem ibi. (Cōe autē criminanti.) ¶ Dicit p̄ primo: qz alius locus est ad criminationem factēdā. z deseruit ip̄i criminanti: qz dz laudare parz: z vituperare fortiter: z multum dz pponere multa bona: in eo qd non facit ad factum: z in eo quod est ad p̄positum: debet ip̄us vituperare. Et addit: qz tales loci sunt artificiosissimi z iniustissimi. multū. n. valēt: vt ostēdat aduersarius esse iniustus. Nā ppter locos p̄missos magis creditur noxa ip̄o: ita: nō ait: qz p̄ h̄ locos multi conant nocere ip̄is bonis viris miscētes bona malo: z laudes vitupio. ¶ Deū. c. d.

¶ Cōmune

Comune autem criminanti: rei qui absoluitur: quoniam idem contingit propter plura actum esse criminanti quidem malignandum indeterius: accipienti: et autem qui absoluitur in melius. ut putat: quod Diomedes Alexem selegit. Hunc quidem: quod optimum existimavit Alexem: huic autem quia non: sed quia solus: non contra agonizator tanquam prauus. Et de criminatione quidem dicta sunt tanta.

Ostendit: quod iste locus non solus deseruit criminanti: ut visum est: sed etiam deseruit ipsi criminatori: qui debet absolui a criminatione. Nam cum idem negotium possit multis modis accipi: quoniam laus est annexa vituperio: potest homo ponderare: et magnificare laudem: et vituperium paliare. Propter quod debet conuerti iste locus: et erit in melius eius: quod absoluit: et de terius eius: quod accipit malignationem et criminationem: sicut Diomedes increpando loquebatur dicens. Proceligis Alexem: quod dicat non est eligendus: quod licet hinc. i. ex vna parte non est optimus: quia ipse solus. id est ipse plus alijs: non est contra agonizator. i. non contra bellator tanquam prauus sit non esse bellator: et sic iste locus est in malus: quia ibi plus ponderat vituperium quam laus. Si autem fieret e conuerso: fieret in bonus: ergo iste locus consequens est: ut patet. Ultimo epilogat: quod de criminatione dicta sunt tanta.

Marratio autem in exclamatiuis est non continuatiua: sed per partes. Oportet enim actiones pertransire: ex quibus oratio.

Exposita vna parte perorationis. v. z. progno. hic phs determinat de narratione. Et tria facit: quia primo determinat de ea ut comparatur ad negotium exclamatiuum. Secundo ut comparatur ad iudiciale. Tertio ut refertur ad deliberatiuum. Secunda ibi. (Nunc autem risibiliter.) Tertia ibi. (In concione autem.) Circa primum duo facit scilicet quod dat duo documenta ad oppositum. Secunda ibi. (Oportet autem notos.) Circa primum duo facit: quia primo ponit documentum ipsum. Secundo quod dixerat probat. ibi. (Componitur enim breue.) Est autem documentum tale: quod narratio in exclamatiuis non debet proferri continuatiua: sed per partes. Nam oportet pertransire. i. particulatim transire: et distincte enumerare actiones et opera: ex quibus est oratio laudatiua. Est ergo intentio huius documentum: quod distincte sunt proferendae actiones: ita quod ex qualibet actione bona surgamus in laudem sibi correspondente: et tunc quilibet laus habebit suam causam annexam. immo etiam ipsarum actionum est causa reddenda. Deinde cum dicit.

Componitur enim breuis oratio: hoc quidem inartificiale. Nihil enim est causa actionum quod soluit: hoc autem ex arte. Hoc autem est ostendere: aut quod est si sit incredibile: aut quia quale aut quia quantum: aut etiam omnia.

Ponit quod dixerat: et duo facit scilicet quod dupliciter hoc probat. Secunda ibi. (Propter hoc autem aliquando.) Dicit ergo: quod breuiter loquendo: si oratio laudatiua componitur. i. continue citur: et continuatur est quid inartificiale: quod narratio continuata non assignat causam defecti. Ideo cum huius oratio vel narratio soluit: et distinguitur: non inuenitur ibi aliqua causa actionum narratarum: ideo est inartificiale. Sed tunc est artificiale: quando ipsa narratio interrumpitur: et per partes orationis assignantur sue causae: et ostenditur: aut quia est ut dicitur: si illud videatur incredibile: aut quia est quod

le ut bonum: aut quantum ut magnum: aut etiam omnia sunt ostendenda: si de omnibus dubitatur. Deinde. c. d.

Propter hoc autem aliquando non continue oportet narrare omnia: quia difficulter memorabile ostendere sic ex his quidem igitur quod sit fortis ex his autem quod sapiens: aut iustus: ut simplicior oratio est illa: aut varia: et non euidentis.

Assignat secundam causam dicens: quod aliquando propter hoc. id est propter aliam causam non oportet narrare omnia continue. quia tale difficulter memorabitur. Debemus ergo si volumus aliquem laudare: diuidere narrationem: narrando primo quedam. ex quibus ostendatur quod sit fortis. et postea narrare alia. et ex illis ostendere quod est sapiens: aut iustus. sic enim faciendum erit oratio simplicior. id est planior. Nam si primo narrantur omnia. et postea subduntur laudes: esset locutio varia. et non euidentis. sed intricata. quod nesciremus ex quibus operibus narratio: quae laus confurgeret. sed sub confusione laudes referunt ad opera. Deinde. c. d.

Oportet autem notos quidem rememorari propter quod multi nihil indigent narratione: ut puta: si vis Achilem laudare. sciunt enim omnes actiones. sed oportet ipsis vti. Sed si Critiam oportet non enim multi sciunt.

Ponit secundum documentum: et duo facit: quod primo ponit documentum: secundo probat quod dixerat. ibi. (Est autem laus.) Dicit ergo quod oportet rememorari actus notos: quod laudes confurgentes ex talibus actionibus sunt magis dignae si de ideo addit: quod multi in suis laudibus non indigent narratione: ut puta si velles laudare achilem: quod omnes sciunt actiones eius: non oportet eas narrare: sed debemus ipsis vti tanquam notis. Sed si Critiam laudare vellemus: oportet ret narrare opera eius: quod multi nesciunt ea. Deinde. c. d.

Est autem laus sermo elucidans magnitudinem virtutis. Oportet igitur actiones ostendere quod tales. Comendatio autem oportet esse.

Probat quod dixerat: in predictis autem documentis suppositum fuit: quod ex actibus confurgit laus. ideo hic hoc probat: propter hoc quod iste probationes sunt continue ad vtrumque documentum. Duo autem facit: scilicet quod dupliciter probat intentum per diffinitionem laudis: secundo probat hoc idem comparando laudem ad consilia. ibi. (Dabit autem quidam.) Circa primum duo facit: quia primo per diffinitionem laudis ostendit: quod per opera bona et virtuosa probatur laus. Sed aliquantulum persuadet. ibi. (Quae sunt circa.) Dicit ergo quod laus est sermo elucidans magnitudinem virtutis. Si ergo volumus laudare aliquem: debemus ostendere actiones eius fuisse tales. i. virtuosas: comedatio ergo et laus est ipsorum operum. i. est per ipsa opera. Deinde cum dicit.

Quae autem circa persuasionem: puta nobilitas: et eruditio. Verisimile enim ex bonis bonos: et sic nutritum tale esse: propter quod comendamus eos: qui egerunt opera: aut signa actionis sunt: et laudabimus vti quod: et eum qui non egit si crediderimus esse talem.

Quidam quod circumadiacentia ad virtutem persuadent ipsam laudem: et duo facit: quia primo facit quod dictum est: secundo ostendit talia circumadiacentia continere aliquo modo virtutes ipsam. ibi. (Beneficatio autem.) Continuet ergo sic. Actiones virtuosae arguunt laudes: et comendationem secundum circumadiacentia virtutibus et actionibus virtutis. Egi. sup. R. beto. Aristo. p

Rbetori.

tuos: si nō directe arguunt laudem: persuadent tamē eam: ergo persuasionem laudis facit nobilitas et eruditio. Probabile enī est nobiles eē bonos: quia verisimile est ex bonis bonos esse ortos. Sic etiā verisimile est hominē mutatū. i. eruditum esse talem. id est esse laudabilem et comendandū. Ideo nos comendamus eos: quia egerūt exteriora opera: quia opera exteriora bona signa sunt interioris actionis virtuosae: sicut etiam nos laudamus eum qui nō egit opera exteriora: si credimus ipsum esse tales quod elegerit bene operari. Opera ergo exteriora circumadiacent virtuti: persuadent tamen virtutē: siue fiant: siue nō fiant. Duz tamē probabiliter credatur: quod quis proponat ea facere. Deinde cum dicit.

Benefactio autē et felicitatio hīs quidem eadem: hīs autē non eadem: sed quēadmodū felicitas virtutem: et felicitatio continet hoc.

Cōstitit huius circumadiacētia aliquo modo continere virtutem. Ad cuius evidentiam notādū: quod ut alludamus verbis textus: differentia est inter virtutem: felicitatem: et benefactionē. Virtus enī est ipse habitus: felicitas est actus virtutis perfectus: benefactio vero est opus exterius. Ex virtute ergo tendimus infelicitatem: quia ex habitu progreditur actus virtutis. Ex felicitate vero progredimur in benefactionē: quia si adsit facultas: ex actione interiori progreditur opus exterius: quia cum aliquo modo reservatur in suo effectu: aliquo modo reservatur in felicitate: et felicitas in benefactione. Benefactiones ergo et bona opera exteriora licet sint circumadiacentia virtuti: quia aliquo modo felicitatem continent. dici potest quod aliquo modo sint contentiva virtutis. Ideo ait: quod benefactio: et proli felicitatio hīs virtutibus est vno modo eadem: alio vero modo ipsīs virtutibus non eadem. Nō enim est eadem per essentiam. sed est eadem: quod aliquo modo continet eas. Nam sicut felicitas continet virtutes: sic et felicitatio. i. benefactio: et bona operatio continet hoc. scilicet felicitatē: propter quod ipsa benefactio siue felicitatio aliquo modo continet virtutem: quia continet felicitatem contentivam virtutis. Deinde cum dicit.

Habent autem quandam cōem spēm laus et cōsilia. Que enī in consulendo supposueris utriusque hec transposita locutione comendationes fiunt. Quā igitur habemus que oportet agere et qualem quendam oportet esse hoc tanquā supponētes dicentem locutionē transponere oportet et vertere: ut puta: quod non oportet magnus sapere in hīs: que pro fortuna: sed in hīs: que pro seipso.

Probat quod opera arguunt laudem comparando laudes ad cōsilia: et duo facti: quia primo p̄mittit comparationē ipsam: secūdo ex hoc concludit intentū. ibi. (Quare quādo laudare.) Dicit ergo quod laus et cōsilia habent quādam cōmunem speciem: ut ostēsum fuit in primo libro: in tractatu de negotio exclamationis caplo. (Sed mēdum autem et propinqua.) ibi enim ostēsum fuit: quod que in consulendo supponimus transposita locutione comendationes fiunt. in consulendo enim supponimus bonum: et concludimus quod sic debeamus operari: ut possimus id bonum cōsequi. In laude autem eōtrario: quia supponimus: quod aliquis sit bene operatus: et ex bonis operibus arguimus eius bonitatem et laudem. Tuz ergo habeamus que oportet agere: quod opera virtuosa: et qualē quendam oportet esse: quia bonū hoc quod supponimus in consilijs dicentem et supponentem illud: si vult laudare: oportet locutionē transponere

Liber

et vertere: ut puta: quod non oportet sapere magnus in hīs que propter fortunam: sed in hīs: que propter ipsius. Si ergo volumus laudare dicamus: quod in cordibus nostris debemus cogitare talem fuisse magnum et bonum: quia non fortuitus: sed per seipsum operatus est bona opa. Si autem vellemus consulere: cōverteremus propositū: et supponeremus aliquid esse magnum et bonum: et cōcluderemus opa per que illud bonum consequeremur. Deinde cum dicit.

Quare quādo laudare volueris: vide quod utriusque supponas: et quādo supponas vide quod utriusque laudabis. Locutio autem opposita erit ex necessitate: quādo hoc quidē obfistens. hoc autē non obfistens transponatur.

Premissa comparatione laudis ad cōsilia: concludit intentum dicens: quod quando vis aliquid laudare: vide quid supponas: et quando supponas. Et vide etiā quod est laudandum: quia de necessitate locutio erit opposita et transposita in laude et consilio. Nam in laude opera non obfistunt: sed sunt nota: bonum autem non est notum: sed cōcludimus per bona opera: semper enī arguendo principia nobis nō resistunt: sed sunt quasi locus ianue in domo: ut dicit Lamentator sup scdm metaphysicę: conclusiones autem nobis obfistunt et resistunt: quia eas inuelligādo querimus. Cum ergo in consulēdo hoc. scilicet bonū nobis non obfistat: quod se habet ut principium: hoc autē. scilicet opus obfistat: quod se habet ut conclusio: transponatur vero sermo: et cōclusio fiat premissa: et cōcludit eōtrario: et habebit laudatū locutio.

Nunc autē risibiliter aiunt narratio nem oportere esse celerem quāquam si pastam facient: querenti si durā aut molle: pastabit. Quod autē bene dicat impossibile. Et sic similiter oportet enim non prolixe narrare: sicut neque per suasionem dicere. Neque enī hic est in eo quod bene: aut in eo quod cito: aut in eo quod breuiter: sed in eo quod medio modo. hoc autem est in dicēdo quecūque manifestabunt negocium: aut quecūque faciunt opinari factū: aut nocuisse. aut iniusta fecisse: aut tāta quanta vult aduersario: aut tria.

In parte ista determinat philosophus de narratione: ut comparatur ad negociū iudiciale. Et duo facit quod primo remouet quādam falsam opinionē. Secūdo ponit quēdam documēta necessaria ad propositū. Secūdo ibi. (Secus narrari aures.) Dicit ergo: quod quidā derisorie opinantē dicentes oportere narrationem esse celerem: quia sicut faciens pastam. si querit eam durā vel molle: pastabit eā: supple nō. Pasta enī debet esse medio modo: aliter enim impossibile erit: quod aliquis eā bene ducat: vel impole erit: quod aliquis bene dicat dicens: pastam esse bene ductibilem: si sit dura vel molle: debet enī esse medio modo. Sic similiter et narrationē non oportet prolixe narrare. Nam sicut in dicendo persuasiones non sit bene. si non fiat cito: nec si fiat breuiter: sed si fiat medio modo: sic supra et narratio medio se debet habere. Hoc autem. scilicet medio modo se debet habere est quecūque cōgruunt negotio. igitur quecūque in dicendo manifestabunt negocium: aut facient ipsum opinari factum: aut nocuisse aut iniusta fecisse: aut esse tanta quanta vult aduersario autem esse contraria: et que ipse non vult: quecūque enim hoc faciunt: media dici debent. Deinde cum dicit.

Secus narrari autē quecūque faciunt opinari factum

factum: aut nocuisse: aut iniusta fecisse: aut tanta quanta vult aduersario: aut contraria.

CDat quedam documenta necessaria ad ppositu. Et duo facit: quia primo documeta respicietia negocij distinctio- nem ponit. Secundo respicientia negocij causas. ibi. (Si autē incredibile.) Circa primū duo facit s̄m q̄ duo docu- menta ponit. Sc̄da ibi. (Secus narrari aut.) Dicit ergo: q̄ debemus distincte negocia narrare: quia secus: et per se narrari debent quecūq; facient op̄inari negocium esse fa- ctum. Sic etiam sunt per se narranda facientia op̄inari ad uersariū nocuisse: aut iniusta fecisse: aut etiā facientia opi- nari negocia esse tanta quanta ipse vult: et qualia vult. sūt ergo per se narranda: que sunt per se: et que sunt contraria aduersario. **C**Deinde cum dicit.

CSecus narrari autem quecūq; ad tuam vir- tutē faciunt. ut puta. ego monebas semper iux- ta dicens non pueros derelinquere: aut alte- rius maliciam. Ille autem respondebat mihi: q̄ cuiuscūq; sint ipsi: sed tanq̄ ab electione. ego autem volui: et preelegeram enim hoc: s̄z et putabam melius. Hoc quidem enim prudē- tis: hoc autem boni: prudentis quidem in eo qd̄ est proficiū sequi: boni q̄t in eo qd̄ honestū.

CPonit aliud documentum q̄ deberent secus per se nar- rari quecūq; faciunt ad virtutē tuā: ut puta in hoc exem- plo. Ego semp̄ monebā iusta dicens: nō derelinquere pue- ros: et quando tu narraisti omnia facientia ad virtutē tuā. debes narrare: que faciūt ad maliciā alterius. Aut debes dicere quādo ego monebā nō derelinquēdos esse pueros: risdebat mihi ille. id est aduersarij: cuiuscūq; sint illi pue- ri. non est mihi curare: ab electione enim ago: volui enīz et preelegebam hoc. s̄z derelinquere pueros: q̄z putabā hoc esse melius. id est esse proficiū: s̄z illud. s̄z nō derelinque- re: esset honestum. Nam inter agibilia hoc quidem est pru- dentis: hoc autem boni et virtuosī. Prudentis quidem est proficui proficiū. boni autē honestum. Si ergo poteris ostendere aduersarium non elegisse honestuz sed. pficiū ostendes ipsum esse iniustū et prauū. **C**Deinde cum dicit.

CSi autē incredibile sit: tunc cām addendā eēt: sicut Sophocles facit exemplū ex Antigona: q̄ magis de fratre curabat q̄z de viro: aut pue- ris. Hęc quidem enīz forsā fierent adhuc per- dita. Matre enim apud inferos et patrē cum vitā trāsegerint: nō est frater q̄ expurgat aliq̄n.

CPonit duo documenta sumpta ex parte cause. Et duo facit: quia primo docet qualiter debeamus nos habere: cū scimus reddere causam dicti. Secūdo qualiter cum nesci- mus. ibi. (Si autem non habes cām.) Dicit ergo: q̄ si ne- gociū est incredibile: addendā eēt causam: sicut Sopho- cles ponebat exemplū de Antigona. id est de illa muliere a qua cū questū fuisset: de quo plus curaret: an de fratre: an de marito et filijs. Respondit: q̄ plus curaret de fratre: q̄z de viro: aut de pueris. id est de filijs. Et quia s̄ videbat incredibile: q̄z mulieres intime diligebant filios et viros. Stati reddi causam dicens: q̄ si hęc perdita eēt: adhuc forsā fierent. i. si virum: et filios perdidissē: possēz aliuz virū capere: et alios filios procreare. Sed matre mea ap̄ inferos descendēte: et patrē de hac vita transeunte: non est q̄ aliq̄n expurgat frater meus. Uolebat enīz ex hoc argue- re: q̄ quia frater erat bonum irrecuperabile. vir autem: et

filij recuperabile: eligendum esse potius perdere virum: et filios q̄z fratrem. **C**Deinde cum dicit.

CSi autē non habes causas: dicas q̄ nō igno- ras incredibilia: sed q̄a talis es: discredunt enī ad aliqd̄ agere voluntariū: nisi conferens.

CDocet qualiter nos debeamus habere: si dicta nostra ut deantur incredibilia: et tamē nescimus assignare causam: per quā credibilia fiāt: et tria facit s̄m q̄ tripliciter hoc do- cet. Primo enim hoc docet facere inculpando auditores. Sc̄do passionando eos. Tertio ostendendo nos boni mo- ris. Sc̄da ibi. (Adhuc autē ex passionis.) Tertia ibi. (Et mox introducit.) Dicit ergo: q̄ si non habes causam: per quā probes dicta tua: debes inculpate auditores dicēs: q̄ non ignoras dicta tua esse incredibilia: sed hoc nō est quā- tum de se: cum vera sint: sed quia talis es: q̄ nunq̄ audito- res tibi credunt: quia persuades eis honesta nō vitia. ipsi autē discredunt: et nunq̄ volunt agere voluntariē: nisi cō- ferens. **C**Deinde cum dicit.

CAdhuc ex passionis illatiuis narrās et sequē- tia: et que sciunt: et propria: aut sibi: aut illi con- uenientia. Hęc autē residebat me inspiciens: et sicut est de Cratili enthima: q̄ discerpens erat manus et proyiciens.

CDat sc̄dm documentū sumptum ex passione auditoruz Et duo facit: quia primo facit qd̄ dictū est. Sc̄do dat quā- dam ydoneitatem ad passionanduz. ibi. (Persuasibilia enim.) Dicit ergo: q̄ si non habemus causas: adhuc dicta tua potes facere credibilia ex illatiuis passionis narrādo sequētia auditoribus: dicēdo. Si nō creditis dictis meis hec sequuntur vobis: et huius sequentia debent esse talia: ut que ipsi sciant: et que sint auditori p̄pria: aut illi conue- nientia: quia per talia: que sunt conuenientia: et propria au- ditori: magis passionatur auditor. Sicut etiā ipsuz potes passionare ducendo auditorē ad iram contra aduersariū ostendēdo eum esse insidiatorē. Debes enim dicere: hic residebat semper me inspiciēs. i. semp̄ fuit insidiator. Sic etiā debes ostendere aduersariū esse maleficuz: dicēdo de aduersario: ille est ita sicut de Cratili enthima. i. sicut de illo viro: qd̄ est discerpens: et manus proyiciens. id est est adeo maleficuz: q̄ vbiq̄q; manum suam proyicit: totuz destruit: et disperit. Et quia malefici et insidiatores natura- liter odiunt: et odiētes de facili credūt mala de his: quos odiunt. si possumus auditozem passionare: ut aduersariū nostrum odiat: etiam si incredibilia mala loquamur de eo: credetur nobis. **C**Deinde cum dicit.

CPersuasibilia enim quia consona fiunt hec que sciunt illis que nesciunt: plurima autē talia est accipe ex Homero: ut ergo ait. **V**etula autē continebat manibus faciē: qui enim lachryma- ri incipiunt: deprehenduntur in oculis.

CDat quandam ydoneitatem ad passionandū dicens: q̄ que hoies sciunt magis sūt p̄sona et persuasibilia: et magis congrua q̄ illa que nesciunt: ideo prouerbia: quia sunt in cōmuni vni sunt magis persuasibilia: talia autēz dicta cō- munita plurima est accipere ab Homero. Ipse enim ait. i. dicit aliquando prouerbiū: siue illud dictum cōmune: q̄ vetula plorans continebat. i. cooperiebat manibus faciē suam: quia qui lachrymari incipiūt: deprehendunt in oculis: ideo ne illa vetula videretur plorans: parabat manus ante faciē suam. Ex hoc enim prouerbialiter ar- gū possēt: q̄ miserabiliter se habentes libenter se abscon- Egi. sup̄ R beto Aristo. **P** z

Rhetori.

dunt. illud autem proverbum ideo introducit: vt ostendat dicta communia et nota esse magis persuasibilia.

¶ Deinde cum dicit.

¶ Et mox introducetiam teipsum qualem quædas: vt tanquam talē considerent: et aduersariū nō. Latēs autē fac: quod aut facile videre oportet ex denunciatis. De quibus autē nihil scimus tamē accipimus existimationē quādam. Abiqz autem oportet narrare: et aliqui nō in principio

¶ Dat tertiū documentū: quō debem⁹ reddere documenta nostra credibilia ex parte moris: ostendēdo nos bonos et morigeratos: quia talib⁹ magis creditur: ideo ait: quod statim debes te introducere qualem quendam. id est bonum et auditorē considerent te tanquam tales. id est tanquam credēdum: et aduersariū debes ostendere esse tanquam non credēdum: et hoc debes facere latēter. Et addit quod facile est videre qualiter ex enunciantibus: et ex eloquijs nostris possumus nos ostendere bonos: et morigeratos: quia de ea: quibus nihil scimus: per eloquia sunt nobis credibilia: et accipimus de eis existimationē opinando esse ea vera. Et subdit quod talem ostensionem debemus facere vbi libet et vbi cūqz oportet narrare talia. Nam aliquando talia nō sunt narranda in principio: aliqui autē in principio: sicut ergo requirit negociū: sic est agendum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In concione autē minime narratio est: quia de futuris nullus narrat: sed si quidē narratio fuerit: factorū erit: vt remīscētes illorū melius cōsulant de his: que posterius: aut criminantes: aut laudantes: sed tunc non consulētis facimus opus.

¶ Comparat narrationem negotio deliberatiuo. Et duo facit: quia primo ostendit narrationē deseruire tali negotio non per se: sed per accidens. Secūdo docet: si contingat nos narrare circa tale negociū aliquid incredibile: qualiter debeamus nos habere. ibi. (Si autē sit.) Dicit ergo quod in concione narratio minime habet locū: quia tale negociū est de futuris: de quibus nullus narrat: sed si narratio fuerit: erit factorū per se. ergo narratio non deseruit consilio: per accidens tamen seruit: quia remīscētes illorū. id est factorū melius consulunt de his: que posterius. id est de futuris. Nam per præterita possum⁹ aliquid cōfēcturā de futuris: criminantes ea. i. præterita: si sunt mala: vel laudantes: si sunt bona: sed considerando præterita per se nō facimus consulētis opus: propter quod narratio directe et per se non deseruit consilio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si autem sit incredibile: spondere: et tamen dicere mox: et vadiā quibuslibz volūt velut Jocastacarchim. Adordipode semp spondet scifitana querentis filiū: et Hamō sophocles.

¶ Docet qualiter debeam⁹ nos habere quod quā dicimus videam⁹ incredibile dicens: quod si sit incredibile dictum nostris: debemus spondere: quod sumus pati mox. i. statim dicere causas nostri dicit: et debemus vadiare. i. vadium ponere: et sibi inbere: siue promittere omnibus: qui volunt quod sumus parati reddere rationem dicti nostri: velut faciebat Jocastacarchim. i. illa mulier Adordipode. id est in illa villa. vbi semper spondebat se reddituram rationē cause: et sic scitabat. i. scrutabat filii querētis: et Hamō sophocles. i. inuestigabat hominem: qui querebat: et qui esset sapiens ad querendū. Sophos enim sapientia interpretatur: et ha-

Liber

mo dicitur esse filius eius: quod diligit: et eius in quo abundat: vt dicitur esse denariozumi filius: qui eos diligit: et eis abundat: sic est quæstio: et sophos filius: qui libenter querit: et bene scit: et sapit querere. Illa ergo mulier: quia semper se offerebat ad reddendum causam dicti sui: semper inuestigabat: si esset qui huius causam scire vellet.

¶ Persuasiones autem oportet demonstratiuas eē. Demonstrari autē oportet: quoniam de quattuor elementis. De eo quod obijcitur ferētēs demonstrationes. vt puta. si quod nō factū est: dubitatur in iudicio: ob huius maxime demonstrationem ferre. Deinde quia non nouit hoc: et quantum: quod iuste eodem modo et defectum esse. de hoc lis est.

¶ In parte ista determinat pars de illa parte orationis rhetoricæ: que dicitur persuasio. Et diuiditur hoc capitulum in partes duas. Nam persuasio ad duo potest considerari. Primo ad negocia politica: ad que adaptatur. Secundo ad interrogantes et respondentē: inter quos vertitur. Primo ergo determinat de persuasionē: vt adaptatur ad negocia politica. Secūdo determinat de ea: vt vertitur inter interrogantem et respondentem. Secūda ibi. (De interrogatōe autē.) Possumus autem melius diuidere: quia primo determinat de persuasionibus. Secūdo de quibusdā anexis. Secūda ibi. (Enthimematū autē.) Circa primū duo facit: quia primo enumerat ea: de quibus fiunt persuasiones. Secūdo ostendit quō talia operantur ad negocia politica. Secūda ibi. (Nō lateat autem.) Dicit ergo: quod operes persuasiones esse demonstratiuas: qui enim persuadet aliquid demonstrat: oportet autem demonstrari. id est oportet esse demonstrationes ex quattuor elementis. id est ex quattuor principijs. id est de quattuor principalibus: vel vt habet alia littera: est cōtrouersia de quattuor maneriebus. Nam prius debemus ferre demonstrationē: de eo quod obijcitur. id est de ipso facto: vt puta dubitatur in iudicio. si aliquid non est factus: imo potissime operes ad ea: que sunt eius ferre demonstrationem. Deinde postquam ostensum sit: quod sit factus: restat ostendere: quia non nouit hoc: vel quia non nouit. id est quod fecit illud ex electione: vel non ex electione. Tertio est litigandum: vt rum hoc sit tantū: vel non sit tantū. Quarto eodem modo est lis: quod hoc est defectum. id est non factum iuste. Principali ergo lis est de quattuor. v. de facto: de electione: de tanto: et de iusto. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non latet autem quod necessarium in hac litigatione sola: alterum esse malignū. Non enim est ignorantia causa: sicut si aliquid de iusto litigaret: quare in hoc vtendū. In alijs autem non.

¶ Comparat talia ad negocia politica. Et duo facit: quia primo ostendit quomodo negocia politica comparantur ad ea: de quibus est persuasio. Secundo manifestat quomodo politica negocia vtuntur persuasionibus. Secūda ibi. (Sunt autem exempla.) Circa primū tria facit: quia primo ostendit quomodo ea: de quibus est persuasio: comparantur ad iudicium negociale. Secundo quomodo comparantur ad exclamatiū. Tertio quō ad concionale. Secūda ibi. (In exclamatiuis autē.) Dicit ergo primo: quod non lateat nos: quod in hac sola litigatione: in qua scilicet litigatur. scz de iusto et de iniusto: necesse est alterum esse malignum: vel non malignū. ideo ait: quod litigare de ignorantia non est ita causa malignitatis: sicut si aliqui litigaret de iusto

inusto: vel de iniusto. Facit ergo ignorantia vel scia ad malignitatem: quia quod ex electione vel non sit aggrauat: vel alleuiat negocia: tamen ignorantia non ita per se et essentialiter respicit malignitatem: sicut iusticia. cum ergo in negotio iudiciali sit principalis intentio excusare de malignitate: vel ostendere aduersarium esse malignum: solum in hoc negotio. scilicet iudiciali iudicium est principaliter litigio: ut respicit iustum: vel non iustum. In alijs autem negocijs: et si uti mur iniusto et iniusto: non tamen ita principaliter. ¶ Deinde cum dicit.

In exclamatiuis autem quod multum: quia honesta et proficua augmentatio erit. Acta enim operis credi. raro enim et horum demonstrationes ferunt: si incredibilia: sed si alius causam habeat.

Ostendit quomodo negotium exclamatiuum comparatur ad ea: de quibus est lis. Continuetur autem sic. Litigare de ignorantia: vel non ignorantia: siue litigare. utrum aliquis egerit ex electione: vel non electione in iudicialibus dicitur non valet: licet valeat ex consequenti: tamen in exclamatiuis electio: vel non electio multum facit. talia enim sunt honesta et laudabilia: nullus enim laudatur in his: que a fortuna: sed in his que agit per seipsum: et ex electione. Talia ergo sunt proficua ad laudandum: et per ea erit augmentatio exclamatiui negocii. Addit autem: quod acta oportet crediti: quia raro sunt demonstrationes horum actorum: si sint incredibilia ipsa acta: quia raro contingit: quod alius habeat causam ad probandum huius acta et huius opera: sed supponit ea: et ex eorum suppositione laudat tanquam agentes virtuosos et ex electione. ¶ Deinde cum dicit.

In concionatiuis autem quomodo non erunt dubitabit utique quis: aut quomodo erit quidem quod precipitur: sed non ut iusta: aut non proficua: aut non tanta. Oportet autem iterum: si quis mentitur ex tanto negotio: argumeta enim ad hoc videntur ex aliorum quod mentitur.

Ostendit quomodo talia comparantur ad negotium concionatiuum dicens: quod si talia: de quibus potest esse lis: comparantur ad negotium concionatiuum: hoc est in quantum sunt proficua: et respiciunt tempus presens. ideo autem: quod in concionatiuis dubitabit aliquis: quomodo erunt proficua: aut supple: quomodo erit proficuum quod precipitur. Sed utrum res: que precipitur: sit iusta: vel non iusta: talis dubitatio et litigatio: vel non est proficua: et est omnino impertinens ad negotium deliberatiuum. Vel si spectat ad eum: non tantum pertinet ad ipsum dubitare de iusto: sicut de conferente: quia in deliberatione principaliter intenditur conferens. Addit autem: quod oportet intendere: si quis mentitur ex tanto negotio: quanto consulit. Argumeta autem ad hoc cognoscendum videntur sumi ex alijs negocijs: quod si aliquis consilia tor mentitur in negocijs aliorum: signum est quod mentiat in nostro. ¶ Deinde cum dicit.

Sunt autem exempla quidem magis concionalia: enthimemata autem magis iudicialia. Hec quidem enim circa futurum: quia ex factis necesse exemplum dicere. Hec autem de entibus: aut non entibus: cuius magis demonstratio est: et necessitas: habet enim quod factum est necessitate.

Ostendit quomodo politica comparantur ad ea: de quibus est persuasio: in parte ista intendit ostendere quomodo huius negocia persuasionibus utuntur. Et tria facit: quia primo ostendit quomodo utitur persuasionibus negotium iudiciale. Secundo quomodo concionalia. Tertio quomodo

exclamatiuum. Secunda ibi. (Concionari autem difficilius.) Tertia ibi. (In exclamatiuis autem oportet.) Circa primum duo facit: quia primo ostendit iudiciale negotium principaliter uti enthimematibus. Secundo hoc ostenso declarat: quomodo debeat enthimematibus uti. Secunda ibi. (Non oportet autem.) Dicit ergo: quod exempla sunt concionalia. Enthimemata autem magis sunt iudicialia. Subdit autem dictionum causas: quod hec scilicet concionalia: sunt circa futurum et quia de futuris perfecta indicamus: necesse est dicere exemplum de factis: ut per ea concionator arguat de futuris. ideo exempla magis sunt concionalia. Sed hec scilicet iudicialia sunt de preteritis entibus: vel de non entibus: cuius est demonstratio: et necessitas: quia quod factum est habet necessitatem. ideo ad talia possumus arguere per enthimemata necessaria. Est ergo intentio huius partis: quod iudiciale negotium principaliter utitur enthimematibus. ¶ Deinde cum dicit.

Non oportet autem continue dicere enthimemata: sed intermisceri. Si autem non: offendit in iudice: est enim et quanti terminus sui amicus: quoniam tot dixisti quot utique sapiens vir: sed non talia.

Ostendit quomodo iudiciale negotium enthimematibus uti debeat. Et duo facit: quia primo ostendit quomodo debeat uti enthimematibus. Secundo quomodo debeat uti alijs persuasionibus. ibi. (Et quoniam passionem feceris.) Circa primum duo facit primum quod dupliciter nos docet quomodo enthimematibus sit utendum. Secunda ibi. (Et de omnibus.) Ad euidentiam autem primae partis notandum: quod quilibet narratio: et quodlibet dictum dubium suam probationem habere potest. Duplex ergo potest quis ordinare persuasiones: vno modo: quod primo narrat omnia dicta probanda: et postea per se ponit probationes: et enthimemata omnium dictionum. Vel potest ordinari eloquium: ut intermiscantur narrationes enthimematibus. ita quod cuilibet narrationi sit annexum enthimema. Primus modus reprobat. Secundus laudatur. Sicut ergo in negotio exclamatiuo: ut dicebat in capitulo de enarratione: non sunt continuandae narrationes: sed actionibus enarratio sit intermiscenda laudes: que ex actionibus probantur: sic in iudicialibus non sunt continuanda enthimemata: sed sunt ibi intermiscenda laudes. ut cuilibet narrationi sit annexum proprium enthimema. Ideo autem: non oportet continue dicere enthimemata: sed oportet ea misceri proprijs narrationibus. Quod si intermiscantur iniuste offendunt. vnum enim impedit persuasionem alterius: sicut obseruandus est ordo permutationis: ut ordinem ordines: quod debent: ita obseruandus est terminus quanti: ut sicut tot enthimemata: quot debent: et iste terminus debet esse amicus sui negocii: et debet esse talia enthimemata: qualia requirit suum negotium. id est negotium iudiciale. vnum enim amicus debet esse talis qualem alius requirit. Si enim dicta enthimemata ordinantur: ut debent: et tot quot debemus: et non dicimus talia qualia debemus: non bene facimus: sic enim increpatus fuit quidam: quia dixerat tot quot sapiens vir dixisset: sed non dixerat talia. ¶ Deinde cum dicit.

Et non de omnibus enthimemata querere. Si autem non facies: quod quidam philosophantium faciunt: quod syllogizant notiora et credibilia quae ex quibus dicunt.

Dat secundum documentum. v. q. non de omnibus debemus querere enthimemata: quod si non seruamus hoc documentum: sed volumus omnia probare: faciemus sicut faciunt quidam philosophantium: quod syllogizant notiora et credibilia quae ex quibus dicunt. s. ex quibus arguunt. Si enim omnia probarentur: principia probarentur. Sed cum talia

non habeant notiora: probare magis notum per minus notum. **C** Deinde cum dicit.

C Et quando passiones feceris non dicas enthymema: aut enim expellit passionem: aut frustra dictum erit enthymema: expellunt enim motus inuicem: qui similiter se exterminant: aut debiles faciunt.

C Ostendit quomodo alijs persuasibilibus sit utendum. Persuasio autem est triplex. vna principalis et ex parte negotij: et haec per enthymemata. Alia ex parte auditoris: et haec est per passiones. Alia ex parte dicentis. et haec est per mores: expedita illa persuasione: quae est per enthymemata: ostendit quomodo in iudicio persuadendum sit per passiones et mores. Ideo duo facit: quia primo ostendit quomodo persuadendum sit per passiones. Secundo quomodo per mores. Secunda ibi. (Neque quomodo morale.) Dicit ergo quod quando passionem feceris. i. quando persuasisti per passionem: non dicas enthymema: quia enthymema expellit passionem: aut frustra erit dictum enthymema. Duci enim ratione et enthymemate opponitur ei: quod est duci passione. Et quia motus contrarij simul facti vel se expellunt: vel se debilitant. ideo subdit: quod huiusmodi motus: qui simul sunt: se inuicem expellunt: vel simpliciter se exterminant: vel se expellunt aliquo modo: cum se debiles faciunt. **C** Deinde cum dicit.

C Neque quando moralem sermonem non oportet enthymematizare simul. Non enim habet motum: neque electionem demonstratio.

C Ostendit quomodo utendum sit persuasione morali: et duo facit: quia primo ostendit: quod etiam moraliter persuasio non debet uti enthymemate. Secundo ostendit quod potest uti proverbijs: et sententijs. ibi. (Sententijs autem.) Dicit ergo: quod quoniam quis vult facere sermonem morale: vel si oportet enthymematizare: quia demonstratio et enthymema non habet motum: ralem electionem: videtur enim ratio cogere. mos autem et electio inducunt. **C** Deinde cum dicit.

C Sententijs autem utendum: et in narrationibus: et in persuasione: morale enim: et ego dedi et hoc sciens: quod non oportebat credere. Sicut passibiliter: non penitet me: quoniam in iurias passum: huic quidem acquisitum est pulchrum: mihi autem iustitia.

C Ostendit quomodo sententijs possumus uti dicentes: quod in narrationibus: et in persuasione morali utendum est sententijs: quia si sententijs sunt quid morale: ut si aliquis prestiterit alicui aliquid: cui non debuisse prestare illud: posset se excusare per illud proverbium: quod magis est sequendum honestum: et mutuum potenti quam non mutuum: et sequi utile. debet ergo ostendere. ego dedi et mutuum ei sciens eum: quod non oportebat ei credere: et si passibiliter. i. si passus sum inde damnus: non penitet me: quoniam contingat me esse passum iniuria. Nam illi acquisitum est pulchrum. i. conferens et utile: mihi autem acquisitum est iustitia et virtus. **C** Deinde cum dicit.

C Concionari autem difficilius quam in iudicio contendere merito: quia circa futurum: ibi autem circa iam factum: quod est scibile: iam etiam diuinatoribus. ut ait Epimenides ceres. Ille enim de futuris non diuinabat: sed de iam factis quod dem occultis autem.

C Ostendit quomodo se habet persuasio ad negotium concionatum. Circa quod notandum: quod quo genere persuasionum principaliter utitur concionator: hic ostendere non expedit. Dicitur enim quod exempla sunt magis

concionalia: solum igitur hic determinat quomodo utitur concionator enthymemate: ubi ostendit quod difficilius est concionator uti enthymemate quam iudiciali. Enthymema enim et exemplum respiciunt persuasiones rhetoricas: sicut syllogismus et inductio respiciunt argumentationes dialecticas. Dicit ergo quomodo se habet concionator ad exemplum: quia est principale in tali negotio: non autem est principale in iudiciali. Restat dicere quomodo se habet ad enthymema: quia difficilius est uti enthymemate in concionali. Diuidit haec pars in partes tres secundum quod tripliciter hoc probat. Secunda ibi. (Et lex.) Tertia ibi. (Et non habet.) Dicit ergo: quod concionari per enthymemata multo est difficilius quam contendere per enthymemata in iudicio: et est ratio quia concionatio est circa futurum: sicut in iudicio est intentio circa iam factum: quod est iam scibile. Immo ab ipsis diuinatoribus: ad quos magis videtur pertinere enunciare futura propter certitudinem futurorum ab eis iudicantur praeterita: ut ait Epimenides. i. ut dicit ille vaticinator: ille enim de futuris non diuinabat: sed ex iam factis actibus: tamen occultos actus iudicabat. Ista autem littera habet oculos ante se debet esse scripta per duplex. c. ab oculo oculis: quod stat per occultare. **C** Deinde cum dicit.

C Et lex suppositio in iudicialibus: habentem autem principium facile est inuenire demonstrationem.

C Ponit secundam rationem. v. g. in iudicialibus lex est quaedam suppositio: et quodam principium: sed habentem principium facile est inuenire demonstrationem: ergo facilius est demonstrare et enthymematizare in iudicio: ubi supponuntur leges quam principia enthymematum quam in concione: ubi non sunt talia principia. **C** Deinde cum dicit.

C Et non habet multas determinationes. puta ad aduersarium: aut de ipso: aut passionare facere: sed minime enim si non discediat: oportet igitur egentem hoc facere: quod quidem apud Athenas rhetores et Socrates. Et enim consulens accusat. puta Lacedemonios quidem in panegyrico: Tharetam autem in symnatico.

C Ponit tertiam rationem quod concionatum negotium non habet determinationes: quas habet iudiciale: determinat enim iudiciale quantum ad aduersarium: et quantum ad ipsum negotium. Et quantum ad facere passionare: de quibus omnibus potest facere enthymemata: sed exclamatiuum inter omnia negotia minime habet tales determinationes nisi discediatur. Ad id tamen: quod quoniam indiget: debet discedi criminari contradicentem: et criminari leges et statuta. et si non videtur eum sint recta: et quod sint facta propter bonum civitatis. Oportet enim facere quod faciebat Socrates apud Athenas: quia accusabat legem et statutum: ac si esset quid inconueniens: et non bene ordinatum. Inculcabat enim Lacedemonios in panegyrico. id est in illo statuto: quod fecerant de celebratione solennitatum: et circuebat Tharetam in symnatico. i. in illo statuto: quod ordinauerat de bello: ut sonat alia littera. **C** Deinde cum dicit.

C In exclamatiuis autem oportet orationem interpolari laudibus velut Socrates facit. Semper enim aliquem inducit: et quod dicebat Socrates quod non deficit sibi oratio: idem est: si Achillem dicens Heleum laudat.

C Ostendit quomodo utendum est persuasio in negotio exclamatiuo. Et tria facit: quia primo dicit quomodo est persuadendum in tali negotio. Secundo quod dixerat manifestat. Tertio ostendit quibus persuasionibus uti debemus in exclamatiue. Secunda ibi. (Ut tunc quidem.) Dicit quod in persuasiuis sic persuadere debemus: quod orationi interponamus aliquid de laudibus aliorum: quia per aliorum

alioz acta possumus surgere in laudē psonē cōmēdāde: sicut Socrates facit. q̄ semp̄ inducit aliq̄ue aliū: p̄ cuius acta cōmēdat psonā: quā cōmēdare intēdit. ideo dicebat Socrates: q̄ nō deficiebat sibi oīo: q̄ n. volebat aliq̄ue cōmēdare nō deficiebat sibi vba: q̄ recitabat facta alioz. z p̄ illa cōmēdabat psonā: quā volebat: iō dicebat: q̄ cū cōmēdabat Achille idē erat: ac si laudaret Pellenū: q̄ p̄ laudē Achillis cōmēdabat Pelenū. ¶ Deinde cum dicit.

Cōmēdabat Eacbum: postea deum.

¶ Quia perfectus laudat deus: z q̄ tot negotia vidimus nūq̄ deficiūt nobis vba in cōmēdatiōe alicuius: ex quo p̄ scā alioz ipsum laudare possumus. ¶ Deinde cum dicit.

Similiter z fortitudinē: aut hoc z hoc facit.

¶ Quod dixerat manifestat. Et p̄tinuet sic. Dixit q̄ per facta vnius pōt alius cōmēdari: vt si laudam⁹ aliq̄ue de fortitudine: dicere debem⁹: q̄ p̄sona illa: quā laudat irēdim⁹: si mihi mō fortitudinē hūit. Q̄ndere. n. debem⁹: q̄ ipse fuit q̄ si alter Achilles: vt q̄ fecit B z B: vlt fuit talis z tal. Deinde.

Habētē qdē igit demōstrationes: z moralit̄ loquēdū z demōstratē. Si aut nō hēas enthimemata moralit̄: z magis epicheio cōpetit bonam videri ofonem examinata.

¶ Ostendit q̄bus p̄suasioneb⁹ vti debemus dicēs: q̄ si habemus demōstrationes. i. enthimemata: loquēdū ē moralit̄er demōstratiue. i. enthimemate: s̄ si nō hēim⁹ enthimemata: loquēdū ē moralit̄er tm̄. Et addit: q̄ boi epicheio. i. boi bono z iusto magis cōpetit: q̄ videat loq̄ ofonē bonā q̄ ofonē examinata. Ad agis. n. adhibet ei fides: si loq̄tur humiliter: z in mō reuerendi q̄ si loqueretur de enthimemate: z vellet examinare z pbare quod dicit.

Enthimemata aut elentica magis cōplacēt oñsuis: q̄ q̄sto elētū facit magis palā qd̄ syllogizatu: q̄ syllogizatu ē: secus inuicem enim magis contraria nota sunt.

¶ Postq̄ determinauit p̄bus de p̄suasionebus put adaptantē cuiuslibet negotio politico. In p̄te ista determinat de q̄busdā annexis dādo qdā documenta necessaria ad p̄positū. ¶ Et notandū: q̄ vt supra dicebatur p̄suasio tribus modis fit: per enthimemata: per mores: z per passiones: z p̄suasiones tamen per mores z passiones q̄ si in idem coincidunt. Item sciēdum: q̄ p̄suasio per enthimemata est p̄p̄ie p̄suasio. Alia vō sunt magis annexa per suasioib⁹: z q̄ si p̄ accēs p̄suasione recipiūt: q̄ enthimemata est q̄ si totus corpus p̄suasione: vt dicit fuit in principio primi huius. Possumus aut hāc partē diuidere in partes duas: q̄ primo ponunt documēta de ipsis p̄suasioneibus. Scdo q̄ p̄suasiones vertunt inter interrogatē z r̄spondentē ponūt documēta p̄inentia tā ad interrogantē q̄ ad r̄spondentē. ibi. (De interrogatiōe aut.) ¶ Circa p̄mo duo facit: q̄ p̄mo ponunt documēta sumpta ex p̄te enthimematu. Scdo ex parte mox ibi. (Ad mox.) ¶ Prima pars diuidit in partes duas: q̄ primo docet: q̄bus enthimemateb⁹ fit p̄suadēdū. Scdo ostendit q̄liter fit sermo ordinadus: cū p̄suadere volumus. Scda ibi. (Opz aut.) ¶ Circa p̄mū duo facit. q̄ primo ponit documētū. Scdo remouet quā dā cauillationē. ibi. (Que aut adest.) ¶ Est aut primum documētū: q̄ debemus potius vti enthimematebus elētice q̄ oñsuis: q̄ elētica magis placēt. Elētice. n. est syllogizatiōis. In elēco. n. vel p̄cludit vtraq̄ pars d̄dictiōis: vel p̄cludit ibi aliqd̄: cui aduersariū d̄dicit. Et p̄ contra d̄ictionē aduersarij: q̄n aliq̄s elētice facit: est magis palas

q̄ syllogizatu est: q̄ secus inuicē posita d̄ria magis nota sūt. Dat. n. vnu d̄riu qdā apparētā alteri d̄rio. ¶ Deī. ¶ Que aut ad aduersariū non altera aliq̄ spēs: sed p̄suasio num est: hec quidem soluere instantia. hec autem syllogismo.

¶ Remouet qdā cauillationē: q̄ dixerat q̄bus enthimematebus vti debemus: q̄ in hoc videbat instruxisse opponētē: vt crederet: q̄ r̄spondens indigeret alio genere enthimematu alit̄: q̄ ad aduersariū. i. ad r̄spondētē d̄ aduersariū nō ē aliqua altera spēs enthimematu: sed p̄suasiones de numero p̄suasione facta: ab aduersario: vel debemus soluere instantia: vel syllo d̄dictiō. Iō arguēs potius d̄ eligere enthimemata elētica: sic z r̄spondens si arguendo vult r̄spondere d̄ elētica r̄spondere arguēdo d̄ aduersariū instantia vel syllo: Et dico si vult respondere arguendo: q̄ posset soluere diuinguendo. ¶ Deinde cum dicit.

Opz aut z in deliberatione z d̄iudicatione: inchoantē qdē dicere eas: q̄ sup̄p̄sius p̄suasiones prius. Posterioris aut ad p̄traria obuiare soluentē: z p̄dissipatē. Si aut multiplex fuerit p̄trariatio prius p̄traria. Calistratus qualē fecit in meleniaca ecclesia: qd̄. n. dicturi erāt p̄nterimēs: ita nunc ipse dixit.

¶ Dat scdm documētū. Scdo qd̄ dixerat manifestat. ibi. (Posterioris aut dicentē.) ¶ Dicit q̄ in deliberatiōe. i. in negotio deliberatiōe: z iudicatiōe. i. iudiciali inchoāo prius d̄ dicere p̄suasiones sup̄p̄sius. i. inchoāo prius d̄ p̄suasiones factas. primo d̄ obuiare ad d̄ria soluendo z dissuādendo ea: z potissime si fuerit d̄ria: p̄bus d̄ illa enthimemata soluere q̄ ponat enthimemata sua: sicut fecit Calistratus in ecclesia meleniaca in p̄gregatiōe illa: vbi p̄termisit q̄ dicturus erat ipse z locy ei⁹. z tūc ipse dixit ita. i. tali modo fm̄ q̄ dcm̄ est: q̄ primo soluit ad obiecta. postea addit enthimemata propria. ¶ Deinde cum dicit.

Posterioris aut dicentē primo ad p̄trariā orationē dicendū soluentē z syllogizantē: z maxime si bene complacuerint.

¶ Probat qd̄ dixerat. Et tria facit: q̄ p̄mo resumit documētū. Scdo dat cām d̄icti. Tertio p̄cludit intētū. z ibi. (Quē admodū. n.) z ibi. (Propter qd̄ ait.) Dicit q̄ ille q̄ postior d̄ict prius aut q̄ ponat enthimemata sua: d̄ soluere ad ofonē d̄ria: z syllogizare d̄ illa. z maxime hoc d̄ facere: si bñ placuerint dicta d̄ria. ¶ Deinde cum dicit.

Quē admodū. n. hoīem p̄terminatū non recipit aīa: eodē mō neq̄ ofonē: si p̄traria bñ dicant dicta eē. opz igit locum facere in auditoze future orationis: erit aut si interemeris.

¶ Probat qd̄ dixerat dicēs: q̄ sicut hoīem repudiatū. i. p̄terminatū aīa nō recipit ipm̄: nec credit si qua bona dicantur de ipso: sic eodē mō aīa nō recipit: nec credit ofonē aliq̄: si d̄ria ofo videat: cū ē bñ dicta. Si q̄ facta sūt argumēta d̄ te: z vis q̄ ofo tua recipiat in auditoze: d̄ facere i ipso auditoze locū ofonis futurę: hoc āt erat: si interemeris dicta d̄ te: p̄ q̄ repudiari pōt sermo tuus. ¶ Deinde cum dicit.

Propter quod aut ad omnia autem: aut ad maximā: aut a dicto placentia: aut ad bene arguibilitia: qui oppugnaverit sic: que sūt credibilia faciendum pro d̄ijs primo pugnare: sic aut

ego. n. affectabā in his primis; tetigit q̄ stultis
finem. De persuasibilibus quidē igit hoc.

Concludit intentum: vs: q̄ ita est: vt diximus: anteq̄ po
namus orationem: ppriam: debemus prius soluere oīa ar
gumenta facta in Orium: aut saltē soluenda sunt maxima
i. meliora & cōplacētia: qz qui oppugnauerit & soluerit be
ne prius arguibilia: sic. i. isto nō facit sua dicta credibilia.
Ideo subdit: q̄ primo d̄z pugnare p̄ his: quę sunt falsa & z
se: & apud deos: quos non latet veritas. Si autē supra dicta
contra ipsum sint falsa: sic vnde d̄z dicere. Ego affectabaz
in his: supple habere deum testem: vel supple affectabam
in his. i. delectabar in istis p̄positis: & volebam q̄ talia
proponerentur: qz apparet ea esse falsa. Et tunc sic facien
do primum tetigit: q̄ stultissimus. i. primo ostendit dicta
contra ipsum esse falsa & fatua apud deus: qz possunt esse
verissimilia apud hoīes. Unde alia littera h̄z: q̄ danda est
solatio in sermone decēter p̄posito: & verissimiliter habē
te apud homines: etiaz si non sit verax & sanus apud deū.
Postea epillogat: q̄ de persuasibilibus dicta sunt hęc: & di
cit de persuasibilibus: qz enthimemata: respectu quoꝝ da
ta sunt p̄dicta documenta: potissime merētur persuasio
nis nomen. Deinde cum dicit.

Ad morem autem: quoniam quedam de ip̄o
dicere habet: aut inuidiosum: aut de plixitate:
aut p̄tradictionē: & de alio aut maledictione: &
aut rusticitate ip̄dere: alterū oꝝ dicentē facere.

Ponit documenta sumpta ex parte morum. Et duo fa
cit fm̄ q̄ dat duo documenta ibi. (Oz autē & trāspōnere.)

Circa primum duo facit: qz primo ponit documentum.
Secundo qd̄ dixerat manifestat per exēpla. ibi. (Qd̄ qui
dem Ipscrites.) Est autem tale documentum: q̄ si p̄sua
dere fm̄ moꝝ vult perorator: d̄z dicere: q̄ h̄z dicere quę
dam de ip̄o aduersario: ideo op̄z ipsum criminare ostēde
do eum esse inuidiosum: aut d̄z ipsum inculpate de plixi
tate: vt qz forte dixit extrauagantia: & non pertinentia ad
p̄positum: aut d̄z ei imponere contradictionem: ostēden
do: q̄ sit viscosus & litigiosus: aut inculpando ipsum de ali
quo alio vicio: imponēdo ei maledictionem: ostēden
do q̄ sit maledicus: aut rusticus: qz si poterit ipsum ostēdere
criminofum: minus credetur ei. Addit autem: q̄ dicentes
& criminantem alium op̄z q̄ faciat: & q̄ assimilet crimina
tum alteri: qz op̄z ipsuz̄ introducere sub persona alterius.
Debet enī loqui de aduersario sub metaphora alterius:
vt propter metaphoram auditores magis attendant ser
moni elus. Deinde cum dicit.

Quod quidez Ipscrites facit in Philippo
& in Antidosei: & vt Archilogus vituperat: fa
cit enim patrem dicentem de filia in iambo pe
cuniarum. Nihil est. n. deieratus: & Charonē
fabrum in iambo: cuius principū. Non mihi
quetua: & vt Sophocles Armonem pro An
tigona ad patrem tanq̄ dicentibus alijs.

Manifestat qd̄ dixerat p̄ plura exēpla dicēs: q̄ Ipscri
tes ita faciebat in Philippo. i. de Philippo: qz loquebat̄
de eo sub metaphora alterius: & ita faciebat i Antidosei.
i. in Antidoseo ponit̄ ibi moꝝ gręcoꝝ genitiuus pro
ablatiuo: & debemus vitupare vt Archilogus vitupauit: q̄
volēs vitupare quēdā: fingit q̄ p̄ loquebat̄ p̄ filia: vnde
fecit quoddā poema: qd̄ appellauit iambū pecuniaruz̄: in
quo p̄inebat̄: q̄ nihil ē: nec aliq̄ peccatū ē qualiscūq̄ ac
grā pecunię nec deieratū ē: nec cōmitti i bi p̄iurū q̄ liter

cūq̄ q̄smētia. p̄ pecunia acq̄reda. Sō: mulier illa: quā
Archilogus vitupare volebat: acq̄siuerat aliq̄ pecuniā in
iuste: & vt magis vituparet eā memorabat̄ crimē illū sub
metaphora p̄is loq̄ntis ad eā: & p̄suadentis sibi: q̄ h̄ face
ret: qz nihil ē: & nullū peccatū ē: si h̄ fiat: nec deierat: vt cō
mitti p̄iurū: si p̄ pecunia mētia. Addit ē Charonem fa
brū tenuisse hūc modū in iambo. i. in quodā versu: cui p̄
cipiū erat. Nō mihi q̄ tua. in illo. n. versu: q̄ sic icipiebat lo
quebat̄ de vno sub metaphora alteri: sic ē Sophocles i
troducitur in suo sermōe Armonē loq̄ntē ad p̄ez p̄ Antigo
na. i. p̄ illa muliere. Et hoc itroducitur tanq̄ dicentibus alijs
i. sub metaphora alioꝝ. Deinde cū dicit.

Op̄tet autem: & transponere enthimema
ta: & sententias facere aliquando: vt puta opo
tet mercationes facere intellectum habentes
ad bene fortunatos.

Dat documētū 2^m. Et duo facit: qz p̄^o ponit documētū.
2° ostendit quō vtēdū sit eo. ibi. (Si. n. vtiqz.) Dicit q̄
aliqui op̄z trāspōnere. i. trāsmutare enthimemata & facere
sententias: qz qd̄ nō capiūt enthimemata: q̄ capere p̄t̄
sententias & puerbia. Nā sicut nō semp̄ h̄ntes intellm̄ tērandi sunt
ad mercatōes: s̄z oꝝ mercationes facere h̄ntes intellm̄ q̄
tū ad bñ fortunatos. Sunt. n. idonei mercatoꝝes: q̄ h̄nt in
tellectū & discretionē q̄tū ad bonā fortunā. Sic q̄ i agibū
lib^o lucrū nō semp̄ seq̄t̄ intellm̄: sed aliaq̄ seq̄t̄ fortunā bo
na: sic i p̄suasibilib^o nō semp̄ p̄suadēdū ē p̄ enthimemata:
sed p̄ sententias & puerbia: quę ex diuersis fortunis propter di
uersa opera sunt exorta. Deinde cum dicit.

Si enim utiqz maxime abundabūt enthimem
matice autem. Sed enim oportet quādo ma
xime proficue fuerint: & maximi lucri merca
tiones: tunc cōmūtationes fieri bene ad fortū
tos oportet cōmūtationes tractare.

Ostendit quō vtēdum ē h̄ documētū dicēs: q̄ si auditores
maxie abundabūt: enthimematische loquēdū ē & p̄ puerbiū
puerbiat̄: & p̄ sententias. Et addit: q̄ sicut qm̄ maxime p̄ficuū
fuerit: & qm̄ maximi lucri fuerit: mercatōes sunt faciēdę:
& p̄mūtatiōes debēt fieri: ita q̄ bñ fortunati mercatōes
& p̄mūtatiōes tractēt: sic qz in p̄suadēdo sententias & p̄uerbia
sunt quasi quedam bona fortuna: eo q̄ sepius persuadēat̄
fiēda ē cōmūtatio: qm̄ videmus imminere p̄fectuz̄: & cogno
scimus auditores per talia induci posse.

Interrogatione autem oportu
num est fieri: maxime quidem cū
alterum dictum sit: vt vno coin
terrogato accidat inconueniens:
velut Perides Jamponem inter
rogauit de ritu sacrorum Sotey
ras: & cum dixisset: q̄ non est possibile euz̄ qui
sine ritu est audire: interrogabat si ip̄e nosti re
spondere aut: qz & quō sine ritu existens.

Positis documentis sumptis tam ex enthimematibus
q̄ ex more. In parte ista ponuntur documenta posita ex
parte interrogantis & respondentis. Et quia contingit taz
interrogantem q̄ respondentem: cum malum habeat̄ ne
gocium: conuertere ipsum in risum. Ideo duo facit: quia
primo docet interrogantem & respondentem. Secundo
determinat de ipsis risibilibus. Deseruiunt enim risibilia
persuasioni. Nam optime persuadet ille: qui cum mala
causam habet: conuerat̄ ipsam in risum: vt auditores non
attendant

attendant negocia eius. Secunda pars incipit ibi. (De risibilibus autem.) (Circum primum duo facit: quia primo docet interrogantem. Secundo respondentem ibi. (Respondere autem.) (Circum primum quattuor facit scilicet quod quattuor documenta ponit: quorum secundum documentum ibi incipit. (Secundo autem.) Tertium ibi. (Adhuc quando.) Quartum ibi. (Quarto autem.) (Dicit ergo: quod maxime opportunum est fieri interrogationem: quando alterum quod est dictum est tale: quod uno interrogato accidit aliquid inconueniens. Est ergo hoc documentum: quod debemus interrogare aliquid: ad quod possit deduci inconueniens contra aduersariū: sicut Perides interrogauit Jamponem de ritu sacrorum circa Soteyras. i. circa illas partes: vel circa Soteyras. i. circa tributa: ut sonat alia littera. Fuit autem interrogatio talis. utrum deberet intrare templū ille: qui est sine ritu soteryco. i. ille: qui non tenet ritum in soluendo tributa dyssitue templis. Et cum dixisset: quod existens sine ritu: et non soluens tributa non est possibile audire sacra. Interrogauit eum: quod responderet si sciret. quare ipse erat sine ritu illo: et tributa non soluebat: supple et uellet audire sacra. (Deinde cum dicit.)

(Secundo autem quando hoc quidem manifestum fuerit. hoc autem interroganti palam sit quod dabit: querentem enim unam propositionem oportet non interrogare quod maximum: sed conclusum dicere.

(Ponit secundum documentum. Et duo facit: quia primo ponit documentum. Secundo quod dixerat manifestat per exemplum ibi. (Velut Socrates.) Est autem documentum tale: quod non debemus interrogare conclusionem: sed debemus interrogare aliquid: ad quod sequitur conclusio: et statim absque interrogatione debemus illam conclusionem inferre. Ideo ait secundum documentum esse quando aliquid manifestum fuerit sequi ex aliqua propositione. Et hoc. i. illa propositio sit palam interroganti: quod respondens dabit eam. tunc interrogans debet illam unam propositionem querere: et non debet interrogare quod maximum. i. conclusionem: sed debet ipsam conclusionem dicere. i. inferre absque interrogatione. (Deinde cum dicit.)

(Velut Socrates tanquam non dicentem ipsius deos putare dixit. ac si demoniū aliquid diceret: interrogabat si non demones: an deorum pueri erunt: aut diuinum aliquid: et cum dixisset sic. Non igitur ait deorum quidem pueros opinari esse: deos autem non.

(Manifestat quod dixerat per exemplum de Socrate. qui uolens probare deos esse: non interrogauit ipsum respondentem: si putaret deos esse. sed dixit. si diceret responderens. i. concederet esse aliquid demoniū: et interrogabat etiam: si non essent demones. utrum essent pueri deorum vel aliquid diuinum: si respondens dixisset quod sic: subdit inconueniens esse opinari esse pueros deorum: et non deos. Et hac ergo premissa: quod erat dare pueros deorum absque alia. intulit quod erat dare deos esse. (Deinde cum dicit.)

(Adhuc quando poterit ostendere: aut contra dicentem: aut inopinabile.

(Ponit tertium documentum dicens: quod adhuc debet interrogare respondentem: si per interrogationem suam potest ostendere: quod respondens dicat contraria: vel quod dicat aliquid inopinabile. (Deinde cum dicit.)

(Quarto autem cum non insit nisi sophisticè

respondentem soluere. Si enim sic respondeat quia est: quid est autem non: aut hoc quidem. hoc autem non: aut quo quidem: quomodo autem non: turbantur velut deficientes.

(Ponit quartum documentum. Et duo facit: quia primo ponit documentum. Secundo ostendit qualiter nos debemus habere circa premissam documentum ibi. (Aliter autem.) (Dicit ergo quartum documentum esse: cum non insit: et cum non contingit respondentem soluere nisi sophisticè. Sunt enim multi: qui omnibus argumentis uolunt unam solutionem tribuere. Respondent enim ad quodlibet argumentum per hanc distinctionem: quod est ut sic: est autem non: vel quod idem est hoc: aut non. Sic autem respondentes debemus interrogare quo quidem est. i. quomodo est: quomodo autem non: tunc enim turbantur velut deficientes: ignorantcs. n. licet sciant dicere: est ut sic: est ut non. deficient tamen et nesciunt assignare quomodo sic: et quomodo non. (Deinde cum dicit.)

(Aliter autem non conari. Si enim insisterit obtinere uidetur. Non enim possibile est multa interrogare propter imbecillitatem auditoris: propter quod et entimemata: quia maxime conuertere oportet.

(Ostendit qualiter debemus nos habere circa documentum prectatum dicens: quod postquam respondent: est ut sic: est ut non: non debemus aliter conari: sed debemus insistere: quod assignaret quomodo sit: et quomodo non. et sic insistendo uidebimur obtinere. Addit autem: quod non debemus multa interrogare propter imbecillitatem auditoris. Auditor enim orationum rhetoricarum presupponitur esse grossus: ut dicitur in primo huius: et propter grossitatem auditoris debemus quomodo maxime entimemata conuertere formando inde sententias et prouerbia: quia talia sunt applicabilia mentibus grossorum. (Deinde cum dicit.)

(Respondere autem ad amphibola oportet quidem diuidere sermones et non breuiter. Ad ea autem que uidentur contraria solutionem ferre. mox cum responsione antequam interroget superueniens: aut syllogizet. Non enim difficile prouidere quod in equo oratio sit. Manifestum autem nobis sit ex topicis: et etiam solutiones.

(Instruit respondentem. Et duo facit. quia primo ostendit qualiter debeat se habere antequam sit conclusum. Secundo antequam debeat se habere: postquam est ei conclusum: ibi. (Et concludentem.) (Notandum: quod omnis solutio vel est per distinctionem: vel per interemptionem: ut cum queritur a nobis aliqua propositio: ex qua potest concludi nobis inconueniens: debemus distinguere: vel in crimine: antequam conclusio inferatur. Ideo ait. quod respondens ad amphibola. i. ad dubia et multiplicia: siue ad ea: que peccant in forma: debet soluere diuidendo sermonem. i. per distinctiones. Ad ea autem que uidentur contraria. id est ad falsa: que peccant in materia: debet solutionem inferre supple insidando et interimendo: et talem responsionem dare statim antequam superueniat eum. i. antequam concludat sibi ex eo: quod interrogauit: siue antequam syllogizet. Et subdit: quod non est difficile prouidere quomodo oratio sit in equo: quia non possit ex ea concludi aliquid obliquum contra nos. Est enim hoc manifestum ex topicis: ubi ostensum est hoc. i. qualiter sit insidandum: et qualiter etiam sit soluendum. (Notandum autem) hęc non esse

Rheto.

difficilia quantum ad artem tradendam in vniuersali ratione: tamen materia specialis: ad quam applicantur: contrahunt difficultatem: vbi aliquando est difficile assignare quid sit multiplex: et distinguendum quid sit falsum: et interimendum. **C** Deinde cum dicit.

C Et concludentem si interrogationem fecerit ipsam conclusionem causam dicere.

C Docet qualiter respondens debet se habere post conclusionem illatam. Et duo facit: quia primo ponit quod dictum est: et ponit documentum. Secundo quod dixerat manifestat etiam per plura exempla ibi. (Velut Sophocles.) Continuetur autem sic. Antequam fiat conclusio debet respondens interimere: vel distinguere propositiones interrogatam: sed si non fecit hoc autem: et contingit ipsius opponentem esse concludentem. i. concludit: contingit ipsi postquam interrogationem fecerit: ipsam interrogationem inferre conclusionem omnibus his practiciis: respondens oportet dicere omnes defectus ipsius argumenti. Melius enim fecisset: si assignasset defectum ante illationem: non tamen debet hoc diuinitere: etiam si sit illatio facta. **C** Deinde cum dicit.

C Velut Sophocles interrogatus a Lisandro si videbatur sibi sicut et alijs proconsulibus instituire quadringentos. Ait quidem no. Mala tibi hec videntur esse ait: igitur tu hec egisti mala. Atiqz ait non: erant. n. sed meliora.

C Manifestat quod dixerat per exempla. Et duo facit: scilicet primo duo exempla ponit. Secunda pars ibi. (Et sicut Lacon.) **C** Dicit ergo: qd sic debemus facere: sicut fecit Sophocles: qui cum esset interrogatus a Lisandro: si videbatur ei: sicut et alijs proconsulibus instituire quadringentos. i. facere constitutionem illam: quo supra respondente: qd non. Dixit Lisander tibi. hec videntur mala esse: et tu vtiqz egisti illa mala. Tunc Sophocles ait. qd illa non erant mala in casu: quia meliora non poterat facere. Melius ergo fecisset Sophocles: si antequam ei esset conclusum: cum interrogatus fuit ab eo. vtrum illa constitutio: siue illud statutum de institutione quadringentorum esset malum si respondisset: qd erat malum simpliciter: poterat tamen esse non malum in casu: vt si non posset quis melius: tamen si hoc non fecit ante conclusionem: nihilominus benefecit: si conclusione illata sic respondit. **C** Deinde cum dicit.

C Et sicut Lacon correctus ab Eniphozia et interrogatus: si videns sibi iuste perisse alij. Ait sic. Nonne tu his hoc imposuisti ille ait. igitur iuste vtiqz et tu perisses. Nequaquam inquit. Ibi quidem pecunias accipientes hoc egerunt: ego autem non: sed sententia.

C Ponit secundum exemplum. Et duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo ex habitis ponit quoddam documentum necessarium opponenti. ibi. (Propter quod neqz.) **C** Dicit ergo: qd sic est Lacon: qui correctus ab Eniphozia: et interrogatus ab eo: si alij homines: qui fecerant tale statutum: videtur sibi iuste perisse. Ait Lacon. Hi sic imponentes: et sic statuentes supple iuste perierunt: tunc ille Eniphozia ait. Nonne tu his hoc imposuisti: igitur iuste et tu perisses. Inquit Lacon. Nequaquam quia illi fecerunt hoc pecunia. Ego autem feci sententia: et iussu regis. Debuisset autem Lacon sic respondisse in principio: nihilominus tamen facta conclusione melius fuit respondere qd tacere. **C** Deinde cum dicit.

Liber

C Propter quod neqz interrogare oportet post conclusionem: neqz an conclusionem interrogare: si non multum circūdet veritatis.

C Inferit ex dictis quoddam documentum necessarium opponenti. Nam quia contingit: qd facta conclusione soluitur ad rationem: opponens nec dicit interrogare an conclusionem: nec post conclusionem: vbi illud conclusum multum veritatis circūdet. i. nisi conclusio ista sit adeo vera: qd non sit fas contradicere ei. **C** Deinde cum d.

C De risibilibus autem: quoniam aliquē oportet vsu habere in agonibus: et oportere ait Horgas: serium quidem dissipare contrariuz risu. Risum autem serio recte dicens.

C Determinat de risibilibus. Et duo facit: quia primo ostendit quomodo talia deseruiunt persuasioni. Secundo qd non est locus hic. s. locus determinandi de eis: remittit nos ad poetriam suam: vbi de risibilibus est plenius dictum. 2° ibi. (Dictum est quot.) **C** Dicit ergo: qd de risibilibus qm oportet aliquem vsu habere in agonibus. i. in causis: patet per id: quod Horgas ait. Sed qd videtur oportere serium: quod est contrarium risui dissipare risu: et risum dissipare serio: sicut recte dicit. Deseruiunt ergo risibilia persuasioni inquantum per ea impedimus: ne aduersarius persuadeat. Impediuntur enim et dissipantur dicta serio: et ordinate per risum. **C** Deinde cum dicit.

C Dictum est quot species risibilium sunt i his que de poetica: quarum hec quidem congruit libero. hec autem non: quatenus qd congruit sibi sumat. Est autem ironia liberalius qz bomolochia: hic quidem enim ipsius gratia facit risibile: bomolochus autem alterius.

C Remittit nos ad artem poeticam dicens: quot sunt species risibilium: dictum est in his: que sunt de poetica: quia specierum risibilium hec quidem conueniunt libero. hec autem non. Liberi enim filij liberorum non debent quibuslibet risibilibus vti. Ideo bonum est scire: que risibilia congruunt libero: et que non: nec vnusquisqz sumat ex eis: prout sibi congruunt. Et addit: qd sicut ironiam est quid liberalius qz bomolochia: quia ironia facit risibiles gratia ipsius risus: sed bomolochus vtitur risu gratia alteri: et deridet: vt contristeretur et vituperetur. Non enim bomolochi sumptum est secundum grecam linguam a militibus volantibus circa aras templorum: quia sicut illi quicquid de carnibus imolatis possunt accipere accipiunt: sic aliqui hystriones quocumqz verbum possunt accipere de dicto alterius: statim accipiunt ipsum: et faciunt inde derisiones vt contristent et vituperent.

Pillologus autem componitur ex quatuor: ex preparare bene auditorem ad seipsum et ad aduersarium male: et eragere et humiliare: et ex in passionibus deducere auditorem: et ex rememoratione: natum est. n. post qd ostenderit se quidem verace

aduersarium aut mendacem sic laudare et vituperare. Et inculcare duorum alterum oportet cōtectare: aut qz his bonus: aut simpliciter. **C** Expositis peroratio tribus partibus. videlicet: pergitur narratione: et persuasione: hic intendit determinare de qz

ta & vltima parte: videlicet de epilogo. Et duo facit: quia primo ostendit ex quibus constat epilogo. Secundo exequitur de eis: ibi. (Ex quibus autem oportet.) C Dicit ergo. q̄ epilogo componitur ex quatuor. Una enim pars epilogi est: q̄ disponit auditorem ad seipsum bene ostendendo se veracem. & aduersarium male ostendendo illum mendacem. Alia pars epilogi est scire: augere: & humiliare. i. & minuire tam dicta sua q̄ aduersarij. Tertia pars eius est ducere auditores in passionem congruas a negotio suo. Quarto ad epilogum pertinet scire rememorare: & compendiose dicere ea: que sunt dicta. Nam postquam ostendit se veracem. aduersarium vero mendacem. & induxit auditores ad passionem: & inculcauit. i. minuit: vel augmentauit negotium modo debito. si hec tria facit animatum est: supple q̄ faciat quartum: videlicet: q̄ rememoret: & breuiter recolligat que dicta sunt. Et addit q̄ alterum duorum oportet coniecturare: quia debemus vel dicere bona simpliciter: vel ea: que sunt his. i. audientibus. Omnis enim circumclusitas ex probabilibus simpliciter: vel ex persuasibilibus auditori. & omnis bonus perorator vel est bonus auditoribus: vel simpliciter. C Deinde cum dicit.

C Ex quibus autem oportet preparare dicti sunt loci. Unde studiosos oportet preparare: & prauos.

C Exequitur de predictis. Et duo facit. quia primo ostendit de quibus est dictus. Nam per ea: que habita sunt: potest haberi ratio de tribus partibus epilogi. Secundo ostendit de quibus restat dicere: quia de quarta. i. de rememoratione. Secunda pars ibi. (Quare restat rememorari.) C Circa primum tria facit s̄m q̄ ostendit tria esse dicta. Primo enim ostendit dictum esse quomodo auditores sunt preparandi. Secundo quomodo est negotium augendum & minuendum. Tertio quomodo sunt auditores in passione ducendi. Secunda ibi. (Ad autem post hoc.) Tertia ibi. (Post hoc autem.) C Dicit ergo q̄ dicti sunt loci: ex quibus ostendit preparare auditores: & manifestare auditores: vt ostenderemus nos esse studiosos: & aduersarios prauos. Dictus enim fuit in primo libro in tractatu de exclamationibus. C Deinde cum dicit.

C Quod aut post hoc ostensus iam augere est s̄m naturam: aut humiliare: oportet enim acta confiteri: si debeat quantitatem dicere. Et tenet corporis augmentatio ex preexistentibus est. Unde autem oportet augere & humiliare expositi sunt loci prius.

C Dicit ostensum esse quomodo sit negotium augendum & minuendum dicens: q̄ post hoc. i. postq̄ preparauimus auditores ostendendo acta nostra esse bona: & aduersarij praua s̄m naturam. Restat ostendendum quomodo negotium possumus humiliare & minuire. Nam opz acta confiteri: si debeamus eorum quantitatem dicere. sic enim videmus in augmento corporis: quod est ex preexistentibus. Augmentum enim est preexistenti quantitati additamentum. Unde in primo libro cum ostensum fuit: vnde sumenda sunt acta. ostensum fuit etiam ibi: vbi sumendi sunt loci: quibus est negotium augendum & minuendum. Omnia enim hec ordine debito sunt tradita in primo libro. C Deinde cum dicit.

C Post hoc autem manifestis existentibus: & qualia: & quanta in passionem ducunt auditorem. Hec autem sunt: timor: crudelitas: & ira: & odium: & inuidia: & zelus: & contentio. Dicti

sunt autem & hi loci prius.

C Ostendit dictus esse: quo sunt passionandi auditores dicens: q̄ post hec manifesta existunt: qualia & quanta ducunt auditorem in passionem. Nam in secundo libro dictum fuit: q̄ hec omnia sunt: timor: crudelitas: ira: odium: inuidia: zelus: contentio: & ceterę passiones. ergo dicti sunt hi loci prius: cum talia determinata sunt in secundo libro.

C Deinde cum dicit.

C Quare restat rememorari predicta: hoc autem congruit fieri ita: sicut aiunt: in proemijs non recte dicitis. Unde enim bene discibilis sit: precipiunt sepe dicere. Ibi quidem igitur oportet negotium dicere: vt non lateat de quo iudicium. hic aut per q̄ demonstratum est summatim.

C Ostendit de quo restat dicere. Et duo facit. quia primo ostendit de quo restat dicere. Secundo exequitur de intento ibi. (Principium autem.) C Dicit ergo: q̄ restat dicere de rememoratione: quia sicut in progmys non recte dicitis. i. sicut illi: qui non dant rectam artem progmyandi precipiunt tamen sepe dicere in progmyo ea: per que oratio sit bene discibilis: ita in epilogis supple dicenda sunt ea: per que oratio sit bene memorabilis. Vult enim philosophus adeo in promptu esse: progmyum debere facere orationem bene discibilem: q̄ etiam non tradentes rectam artem ab ipsa veritate coacti hoc dicunt. Addit autem: q̄ ibi. i. in progmyo oportet negotium s̄m quandaz precognitionem dicere: vt non lateat de quo est iudicium. hic autem. i. in epilogo oportet rememorationem facere summatim: vt non lateat per que demonstrat qd̄ e.

C Deinde cum dicit. v. **C** Principium autem: qz que pmisit exoluit: quare: & que: & ppter quod dicendum.

C Exequitur de intento. Et duo facit. quia primo ostendit que sunt rememoranda in epilogo. Secundo manifestat qualiter illa rememorata sunt ordinanda ibi. (Sims autem locutionis.) C Circa primum duo facit: quia primo ostendit: que sunt in epilogo rememoranda. Secundo qualiter sunt rememoranda ibi. (Dicitur autem ex pra.) C Dicit ergo: q̄ principium: & causa: & ratio quare faciendū est rememoratio in epilogo sumitur: vt perorator ostendat: quia exoluit & compleuit: que promisit: quare dicendū in summa ea: que sunt proposita quantum ad narrationem: & propter que quantum ad persuasionem. ista ergo sunt rememoranda propositum: & persuasio. Debemus enim in epilogo summatim dicere: que sunt proposita: & qualiter persuasa. C Deinde cum dicit.

C Dicitur autem ex contra comparatione conteri. Comparare autem: aut quecumqz circa idē ambo dicere: si non ex loco & regione. Sz iste qd̄ hoc de hoc. iuxta autem & hoc.

C Ostendit qualiter talia sunt rememoranda & reconiungenda. Et tria facit: quia primo ostendit hoc esse faciendum per comparationem. Secundo per ironiam. Tertio per interrogationem. Secunda ibi. (Ex ironia.) Tertia ibi. (Aut ex interrogatione.) Continuetur ergo sic. Ea que sunt in epilogo rememoranda. & id: quod in epilogo dicitur: summatim debet conteri. i. coadunari: & recolligi per circa comparationem. Et ostendit qualiter debeamus contra comparare: quia debemus contra comparare ambo negotia tā opponentis q̄ respondentis contingit dicere circa idem. Debemus enim contra comparare ea. in quibus veniunt accusans & defendens. Et si non est contra comparatio ex loco & regione: debet esse contra comparatio ex operibus:

Rbeto.

vt q̄ iste fecit: vel dixit q̄ erat laudabile. Aduersarius autē vel fecit: vel dixit q̄ erāt vitupabilia. ¶ Deinde cū. d.
¶ Aut ex ironia: puta. Iste enim hec dixit: ego autem hoc: et quod utiqz faciebat: si hoc opinabatur: sed non hoc.

¶ Ostendit q̄ debemus hanc recollectionem facere per ironiam: vt ironice loquendo. Iste enim aduersarius dixit hec tam vilia. Ego autem hoc magis: et si opinatur hoc quid utiqz faciebat: qui enim male opinatur: peius facit. Semper enī loquimur et opinamur rectissimas orones. facimus autem contrarium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Aut interrogatione. Quid non demonstratus est. Aut ita. quid ostendit. Aut itaqz sic ait ex comparatione s̄m naturam: vt dictum est itaqz sua: et iterum si velit separatim: que p̄tra rie orationis.

¶ Ostendit talia recolligenda esse per interrogationem. In epilogo enim interrogatio debemus loqui. et suspensue dicendo. quid non sit: demonstratum est in eloquijs meis. Aut qd ostendit aduersarius. et ita sicut ego: et istud itaqz sit: vt dictum est p̄ter siue s̄m naturam: ostendendo que sunt dicta sua esse naturaliter melius ita persuasa et ostensa q̄ que aduersary. Et q̄ si vult: potest separatim dicere dicta sua: et dicta aduersary: que sunt contrarij ora-

Liber

tionis: vt magis appareant dicta sua bona: et aduersary mala. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Finis autem locutionis congruit incōiunctus quatenus epillogus: sed non oratio sit. Dixi. Audistis. Habere. Iudicate.

¶ Postquam ostendit que in epilogo sunt rememoranda: et qualiter sunt rememoranda: ostendit quo ordine sunt rememoranda dicens: q̄ finis locutionis. i. epillogus: qui proprie dicitur finis orationis: hunc ordinem habere debet: quia debet esse inconiunctus: quia quando aliqua inconiuncte proferuntur plura apparent. Preterea quia orationi potest congruere coniunctio. finis locutionis proferendus est inconiunctus: vt sit epillogus: non oratio. Ultimo imponit finem dicens. Dixi artem tradendo. Audistis artem traditam percipiendo. Habere artem traditā. Iudicate s̄m eam. Et sic finit sententia super librum rhetoricozum Aristotelis. Laus sit ipsi Christo: qui est dei vir tus: et dei sapientia: et cū patre et spiritu facto est vnus deus benedictus in secula seculozum amen.

¶ Explicit luculentissima expositio super tribus libris rhetoricozum Aristotelis edita ab eximio artius et theologicū doctore domino Egidio de Roma ordinis heremitarū sancti Augustini nunc p̄mū in lucē emissa: optime recognita: cunctisqz erroribus castigata.